

בענין

בל תשחית

ידיעה חשובה

כתב רבנו יונה ש"ג אות פ"ב הוזהרנו בזה שלא לפזר ממון לריק אפי' שוה פרוטה, ואמרו רבותנו ב"ק צ"א ב' המקרע על מתו יותר מדאי לוקה, וכ"ד רוב הראשונים ויש לזה ראיות בגמ', והרמב"ם בסה"מ כתב לוקה, ובהלכות כתב שרק על אילן מאכל לוקה, והשאר מכת מרדות, ונחלקו בדעתו אם האיסור דרבנן או דאורייתא בלי מלקות, ולשון החינוך מצוה תקכ"ט וכמו כן נכנס תחת הלאו הזה שלא לעשות שום הפסד, כגון לשרוף או לקרוע בגד או לשבר כלי לבטלה, וכתב וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה אוהבים שלום ושמחים בטוב הבריות ומקרבין אותן לתורה, ולא יאבדו גרגר של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אבדון והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל יצילו כל דבר מהשחית בכל כוחם.

היות וההרגשה ששמירת החפצים מדת חסידות, ראינו לנכון להודיע שיש בזה לאו דאורייתא וחייב מלקות על כל השחתת שו"פ שלא לצורך, ואם יש לו תועלת מסוימת התירו בהפסד מועט, כגון למירמא אימתא או לשמח התינוק, אבל השובר כפית ומזלג חד פעמי להרגיע השעמום יש לחוש שחייב מלקות, ועובר גם בלאו הבא מכלל עשה, ולבה"ג אפשר שעובר גם על לאו דלא תכרות, וצ"ע בזה.

בענין בל תשחית

מפתחות

ללמוד שעיקר הלאו הוא על איבוד הממון, ומוכח דלוקין על כל ב"ת, בדעת הרמב"ם בזה ובמנח"ח. - בספרי דכי ממנו תאכל מצות עשה ואותו לא תכרות זו מצות לא תעשה, ברמב"ם ורמב"ן בסה"מ, בביאור הדרשא. - בלשון הרמב"ן בסה"מ. - בסוכה כ"ט א' שמאורות לוקין על קוצצי אילנות טובים. - בתוספתא ערכין לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גינה כו'.

ה. שם תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כו', תוכן הפרשה בפי' הרמב"ן עה"ת, וביאור הדרשא, ובספרי דדריש מאותו תשחית.

ו. צ"ב א' רש"י ד"ה יכול אפי' מעולה בדמים לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו ת"ל רק, בטעמיה דרש"י שפי' כן, והלשון קשה, ובפירוש הר"ח והגאון והמאירי בשטמ"ק. - בפי' הראב"ד שיכול לקנות בדמי העצים אילן מאכל שעושה פירות יותר מאילן זה. - בלשון הרמב"ם אם היו דמיו יקרים קוצצין אותו, ובמה שכתב דעץ סרק מותר לקוצצו אפי' א"צ לו.

ז. שם גמ' אמר מכחשי בחמרא כולי האי. - שם אייתי לי מקוריהו, ביאורו, ודוקא שהפסד הגפנים גדול מריוח התמרים. - שם ר"ח חזא תאלי בי גדופני, אע"פ שעדיין לא טענו פירות. - שם א"ל לאריסיה עקרינהו גופני קני דיקלא, מכאן ראייה להרא"ש דבצריך למקומו מותר.

ח. צ' ב' מתני' א"ל ר"ע לא אמרת כלום החובל בעצמו כו', פי' שהגדיר לו שזה חשיב בושת, ולא בא להסביר למה חולק על ת"ק שמשלם ארבע מאות זוז. - שם שמרה עומדת על פתח חצרה, פי' ברה"ר. - שם אע"פ שאינו רשאי פטור. - צ"א א' אמר רבא ל"ק כאן בחבלה כאן בבושת, הכאה שאין בה חבלה כבושת, בדין נתינת זמן לבושת ולצער, ובראשונים בזה. - שם והא מתני' בבושת הוא וקתני כו'. - שם ב' ה"ק ליה לא מבעיא בושת כו' ביאור מה אמר לו ר"ע.

א. ב"ק צ"א ב' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצציה, מיתבי כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע, שאני זיתים דחשיבי, הנדון אם מותר לקצוץ האילן בשביעית תלוי בסוג האילן לענין בל תשחית, ואין חילוק כמה זיתים יש עליו כעת. - בשטמ"ק בשם הר"מ מסרקסטה דקב שאמרו חוץ מן היציאה. - לעולם אזלינן בתר כמות הפרי ולא לפי המחיר. - בדברי הרא"ש דבגפנים אפי' עושין כל דהו אסור. - בפסחים נ' ב' קוצצי אילנות טובים אינם רואין סימן ברכה, אם מיירי בעובר על הלאו דבל תשחית, או דמיירי במעולה בדמים, ובמס' כלה בזה.

ב. שם אר"ח לא שכיב שיבחת ברי אלא משום דקץ תאנתה בלא זמניה, מה מטרת קציצתו, ובמ"ש הרא"ש דבצריך למקומו מותר. - שם אלא משום דקץ תאנתא בלא זמנה, ענין סגולי שבקציצת עץ מאכל, בפרקי דר"א ועוד מקורות לזה, והעונש מרומז בקרא, ודוקא בעבר אסור, במה שחשש רבר"ח ב"ב כ"ו א' שלא רצה לקוץ את האילן משום דר"ח, ולשונות הראשונים שם, ובדברי הרמב"ן. - בסוגיא דב"ב קציצת הדקלים היתה הפסד יותר ממה שהצפורים הפסידו בגפנים, ואפ"ה מותר שצריך להרחיק הנזק. - במשנה"ק תו' שם ד"ה אנא ממתני' דקוצץ ונותן דמים. - שם בלא זימנא, פי' שעומדת להתייבש, ועדיין לא הגיע זמנה ממש.

ג. שם אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר, בפרש"י וסייעתו דדמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו, וכמה קושיות ע"ז, בפירוש הראשונים דרבינא דהכא מתפרש כמו בברייתא, בענין הקדמת סרק למאכל, ראייה מלשון הספרי, ובדעת ראב"ש בספרי.

ד. מג"ז לרבינא ד"ז. - בלשון מותר דקאמר ולא קאמר חייב, בדין הקדים סרק המעולה בדמים, ובדין הקדים מאכל לסרק, והחילוק ביניהם. - מדרכינא יש

מפתחות

יד. בדין להקדים סרק למאכל, אם גם במשייר שתי גרופיות בזית. - בב"ב פ' א' המוכר זיתיו לקוך מניח שתי גרופיות, אם יש בזה איסור כל תשחית. - בספרי א"ר ישמעאל מכאן חס המקום על פירות האילן ק"ו מאילן, ביאור מאי קמ"ל. - בדין מקדים פירות לבגדים, ופירות תלושין לעץ מאכל.

טו. בספרי מנין אף למשוך ממנו אמת המים כו', ביאור הא דגרמא ג"כ אסורה, ול"ד לשבת, וצ"י גוי אסור, ובטעמא דכתב לנדות עליו גרזן. - אין מחויב לטרוח להשקותו.

טז. שבת קכ"ט א' שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא, אף שאינו פיקול"נ שרי, וביאור דעת אביי שחלק. - שם ק"מ ב' ואר"ח האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי כו' ואר"פ האי מאן דאפשר ליה למישתי שיכרא כו', ביאור טעמייהו דר"ח ור"פ. - יל"ע דשעורים הוי מאכל בהמה. - בספר יחוסית תנאים דדברי ר"ח ור"פ רק בעניים ולא בעשירים. - הנידון רק בפת, ותועלת האכילה הזו שוה לו בשעורים כמו בחטים, ולא במיני מתיקה וכיו"ב, ומיירי שאין לו חילוק כ"כ, וביאור למה איכא קצת ב"ת ואפ"ה ב"ת דגופיה עדיף.

יז. חולצין ז' ב' עקרנא להו איכא צעב"ח קטילנא להו איכא כל תשחית, בפשוטו כשתעקר לא חזיא למידי ולמה אמר רק משום צעב"ח. - בפשוטו החזיק אותם לרכיבה. - מ"ט חשיב הריגתן כל תשחית כשאין מה לעשות עמם.

יח. שבת ס"ז ב' אמר מר זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום כל תשחית.

יט. תענית כ' ב' ושדי לה לנהרא, למה ליכא משום ב"ת. - שם וליתביה לעניים זמנין דסמכא דעתייהו ולא אתו למיזבן, בלשון זימנין. - שם קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה, מבוואר דהנהגה זו דחיא כל תשחית. - מ"ט לא חשיב השלכתו לנהר ביזוי אוכלין. - הא דמצינו בדוכתא טובא שמאכילין לבהמה אוכלי אדם. - בדעת הפוסקים אם קי"ל כרב הונא, וראה לזה. - שם ולא ליזבניה כלל נמצאת מכשילן לעתיד לבא, מעיקרא מאי סבר.

ט. שם אמר שמואל באשב בתענית, טעמא דנפשיה קאמר, וס"ל דנקרא חוטא, ויל"ע מהיכן מחלק בין חובל לאשב בתענית.

י. שם ודלמא קטלא שאני, צ"ב בלשון ודלמא. - שם ר"א אומר מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, אשמועינן דחייב מיתה, אבל איסור פשיטא גם בלאו האי קרא, בתוספתא הביאו פסוק זה על כל החובל בעצמו ומשחית בשלו. - שם מקרעים על המת ולא מדרכי האמורי, אם מיירי במת שחייבין לקרוע עליו, או שא"צ לקרוע עליו, וברמב"ן בשבת, ובריטב"א מו"ק בזה. - שם אר"א שמעתי שהקורע על המת יותר מדאי לוקה משום כל תשחית, דוקא יותר מדאי, בתו' דאף בקריעת חיוב אם קרע יותר מזה עובר בב"ת. - דין קריעה שלא בשעת חימום או בשמועה רחוקה. - שם וכ"ש גופו, אם הטעם משום ב"ת, בתו' שאף כשכונתו לצורך אסור להשחית. - הא דנקט ר"א לוקה ולא עובר משום ב"ת. - שם ודלמא בגדים שאני דפסידיא דלא הדר הוא. - שם כי הא דר' יוחנן קרי למאני מכבודתא, ביאור מה ענין דברי ר"י כאן.

יא. שם המצער עצמו מכל דבר עאכו"כ, ביאור הק"ו, ורבא דמשני כאן בחבלה כאן בבושת נדחה מכח הברייא. - שבועה חיילא על תענית ונזירות, ויש לעי' אם חיילא על חבלה גמורה בעצמו. - בדעת הר"ן בשבועות דהנשבע שיחבול בעצמו חייב, אף אליבא דר"א הקפר, וברשב"א בתשובה שמחלק בין אשב בתענית לחבלה.

יב. שם תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה כו', ביאור איך מתפרש בסתמות הדברים.

יג. מכות כ"ב א' וליחשוב נמי הקוצץ אילנות טובות ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, למה לא הביא רישא דקרא לא תשחית את עצה, ומשמע כהסוכרים שאין עובר בב' לאוין, בפ' הרמב"ן דהמשחית לצורך עובר רק משום לא תכרות. - במדרש תנאים לא תשחית את עצה זה המכסיח לנדות עליו גרזן זה הקוצץ, כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות זה העוקר, מכאן אמרו העוקר את האילן עובר על שלשה לאוין, ביאור הדברים.

הנשואים או גם בחלק השמן שיוצא ומשתמש בו על גופן, ובראשונים בזה.

כג. דינים העולים. - עוד דרך ביסודי הדברים.

כד. מכתב. בענין לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם, למה כשאין אחרים צריכים להם אין משום ב"ת. - באיזה אופן איצטריך איסור הפסד בתרומה ושביעית הרי בלא"ה אסור משום ב"ת. - מצות פדיה קודמת למצות עריפה, מאי ס"ד דעריפה קודמת הרי איכא משום ב"ת. - בברכות ל"א א' אייתי כסא דמיקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמיהו ואיעציבו, למה לא היה די לו בפחות מזה. - הנוטע ערב שביעית יעקור, למה לא חששו משום ב"ת. - ענין האיסור להאכיל מאכל אדם לבהמה. - במה שמבואר בב"ק כ' א' שמאכילין בהמה דמי שעורים בזול במקום עמיר שהוא יותר זול. - ענין אכילת פת שעורים במקום חטים. - ענין שוגג בב"ת, ומהו שיעור ההנהגה בזה. - בדין מילוי קומקום לכוס חמין יותר מכפי הצורך, ועוד דוגמאות כיו"ב. - אם יש ענין לאכול אוכל טוב כדי שלא להשליכו, בעובדא דמרן זללה"ה באוכל שנשאר שאמר שאין לזה מעלת אכילה.

כ. ברכות נ' ב' ת"ר יין עד שלא נתן לתוכו מים כו', גרסת ל"א שברש"י מתיישבת וכ"ה בתוספתא וירושלמי, הטעם שנוטלין לידים אע"פ שאין נוטלין לידים במי פירות. - שם וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו בפה"ג ואין נוטלין ממנו לידים, אם הטעם משום ביזוי אוכלין, או בהלכות נט"י, ואם קי"ל כשמואל. - שם עושה אדם כל צרכיו בפת, לרבותא נקט פת. - בטעם ההיתר ליטול ידיו ביין וליכא משום על כל תשחית, בירושלמי בזה, ובמ"א סי' קע"א בזה, ובטעם דשרי אע"ג דממאיס. - שם אריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה כו', למה נשנית משנה זו בפרקין גבי כוס של ברכה ולא בריש פ"ו בעיקר ברכת היין. - שם ורבנן למאי חזי, אר"ז חזי לקורייטי, פרש"י אלונתית ואנומלית, וצ"ע דאלונתית נמי תערוכת דלא חזי כמות שהוא.

כא. שם ת"ר ארבעה דברים נאמרו בפת, אם הארבעה דברים דוקא בפת, ובשו"ע ומ"ב שה"ה שאר אוכלין. - שם שקל מר זוטרא דסתנא פתק לקמיה דרב אשי, גירסת שקל רימונא מיושבת יותר, ובדין מונח בכלי, ובשקית ניילון. כב. שבת נ' א' קסבר משום הפסד אוכלין, אם ההפסד בזיתים

בענין בל תשחית

שנה אחת, ואח"כ יהא מעולה בדמים ויקצוהו, אפ"ה אסור לקוצצו בשנה זו מפני הקב של אותה שנה, דגדר אילן מאכל נקבע בכל שנה בפ"ע.

שוב נתיישבו הדברים בס"ד, דבאמת הנדון אם מותר לקצוץ האילן בשביעית תלוי בסוג האילן לענין בל תשחית, שאם האילן מוגדר בתורה כעץ מאכל, הרי בעליו משועבד להשאירו כדי לגדל את העץ של הזיתים שיהיו פירות גמורים, ובאופן זה אפי' אם נשאר על האילן רק כמה זיתים אסור לקוצצו, אבל אם האילן מוגדר כאילן סרק, אין הבעלים מחויב להשאירו לצורך פירות שביעית.

והפ"ז כששנינו כמה יהא בזית ולא יקוצנו, הכונה אילן שבדרך כלל טוען רובע הקב, כמו דיקלא דטעין קבא, ואין חילוק כמה זיתים יש עליו כעת, ולענין להפסיד פירות שביעית שהגיעו לעוה"מ, [או אלו שנאכלין בשביעית בשדה שביעית פ"ד מ"ט] אסור אפי' זית אחד, אם משכח"ל שצריך לכרות העץ ולאבדו, שלא התיירו אלא באופן שעדיין אין הפירות ראויין למצותן, שאינו מחויב לגדלן, אבל אסור לאבדן משנעשו ראויין למצותן כגון שהכניסו רביעית לסאה.

נמצא לפ"ז דדיקלא דלא טעין קבא אין לו מעלת עץ מאכל, כיון שאין אדם טורח לטפל באילן בשביל קב תמרים בשנה, וכן רובע בזית, וחזר דינו כאילן סרק.

בשטמ"ק דקב שאמרו חוץ מן היציאה

כתב בשטמ"ק בשם הר"מ מסרקסטה דקב שאמרו חוץ מן היציאה, ומקורו מב"מ ק"א

ב"ק צ"א ב' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצציה בו, שאני זיתים דחשיבי

א. ב"ק צ"א ב' אמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצציה, מיתבי כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע, שאני זיתים דחשיבי, [ומה"ט א"ר יוסי פאה מ"ז מ"א שאין שכחה לזיתים], לכאורה משמע דבזית השיעור רובע בכל השנים, וכ"ה ברמב"ם ה' מלכים פ"ו ה"ט וכ"כ הר"ש והרא"ש בשביעית פ"ד מ"י, ויש לעי' הרי בשביעית השיעור רובע לאותה שנה בלבד, שאפי' אם העץ מעולה בדמים אסור להפסיד את הרובע של פירות שביעית, וכמ"ש בחידושי הגר"א שם דמתני' מיירי [גם] בשביעית, ואפי' מעולה בדמים אסור למקצציה, ויש לשאול א"כ מנלן דזית דלא טעין רובע מותר לקוצצו, הרי במשך כמה שנים יטען הרבה רבעים, ומדברי הגמ' אין הכרח שזהו השיעור לכל השנים, די"ל שהביאו מזה ק"ו לדיקלא בכל השנים, אבל מ"מ פשטות הגמ' שבזית השיעור רובע, מדלא חילקו בין שנה אחת לכל השנים, וגם משמע דהשתא ידעינן מהו השיעור בזית, ולא שצריכין לשער לבד, ובסברא ג"כ קשה לומר ששמינית קב בכל האילן יש לזה חשיבות.

ונראה מזה דגדר עץ מאכל נקבע לפי חשיבות פירותיו בשנה אחת, שאם הפירות של שנה אחת אינם חשובים, קרינן ביה עץ שאינו מוציא מאכל, שזה גדר בכח העץ וחשיבותו, וכמו שמובן שאין מצרפין כמה גרגרים לעשרים שנה, כך הדין שאין מצרפין משתי שנים, אלא תנובת העץ בשנתו היא הקובעת אם הוא עץ חשוב להוציא פרי חשוב, וכן הדין בדיקלא דטעין קבא

בענין כל תשחית

אשכולות קטנים, ובפשוטו שאני זיתים דחשיבי שהם שוים יותר, וכשעושה רובע ניכר כח העץ בכולו, שהפירות מתפזרין בכל העץ ונקרא עץ מאכל ע"ז, וגם חשיבי טפי מענבים שיש מהם הרבה בכרם אחד, שסתם כרם עושה יותר כמות מעץ זית, ולמשל אם בכרם קב זה מעץ רגיל אחד מחמשים, א"כ בזית רובע הקב זה אחד מחמשים, ובסברא הי' נראה דענבים שיעורן יותר מרובע, ואע"פ שהגפן חשובה מדקלים כמ"ש בגמ', י"ל שפירותיה מרובין, ומסתברא שבמתני' שנו את השיעור הכי פחות דהיינו רובע בזית, ושאר אילנות הוו טפי מרובע, [שו"ר בפיה"מ שביעית דשאר אילנות קב], ודברי הרא"ש צ"ת, ובפרט שכתב כל דהו שאין זה מוכן, שו"ר ביש"ש סי' ס"ב שכתב דדברי הרא"ש מסתברין כיון שעצי הגפן אינם שוין לעצים, וצ"ע דהא דמותר בפחות מקב הטעם מפני שאין טיפולו שוה, ועדיף לזרוע דבר אחר במקומו, ולא מפני שווי העצים כלל.

בפסחים נ' ב' קוצצי אילנות טובים אינם רואין סימן ברכה, אם מיירי בעובר על הלאו דכל תשחית, או דמיירי במעולה בדמים

בפסחים נ' ב' תניא דקוצצי אילנות טובים אינם רואין סימן ברכה, משום דתהו בהו אינשי שלטא ביה עינא, ויש לעי' האם מיירי בעובר על הלאו דכל תשחית, או דמיירי במעולה בדמים, ואפ"ה תהו ביה אינשי דלא ידעו שהם מעולים בדמים, ובמס' כלה סוף פ"י מייתי ברייתא זו, ופריך בגמ' איני והאר"ח אם היה מעולה בדמים מותר, ומשני התם בשאר אילנות הכא בזית, דייקא נמי דקתני היה יושב תחת הזית, מ"ט משום דברכתא נפיש ואתא איהו וקצצה, ולא נתפרשו הדברים דודאי מתפרש בגמ' אכולהו דבמעולה בדמים שרי, אע"פ שהזכירו זית ברישא, מיהו נראה דלא אתיא אתיא כתלמודן דס"ל שמפני שאין

א' שאמרו חוץ מן ההוצאה לענין זיתים שעשו רביעית [שמן] לסאה, ופרש"י ההוצאה שמוציא במסיקתן ובעצירתן, ונראה דלא דמי דהתם מיירי בשמן, וכיון שהאילן אינו מוציא שמן, מתפרש שפיר שירויח רביעית שמן מאילנות אלו, אבל כאן דקתני רובע הקב זיתים אין להמציא דחוק מהוצאת המסיקה קאמר, וה"ה קב דקאמר רב, ועוד שאין הוצאה בקטיפת התמרים, והתם אגב הדריכה כללו גם המסיקה.

לעולם אזלינן בתר כמות הפרי ולא לפי המחיר

כתב אאמור"ז זללה"ה דבכל מקום ובכל זמן אזלינן בתר כמות הפרי ולא לפי המחיר, וכ"מ בגמ' שלא חילקו בין בבל לארץ ישראל בזה, אע"פ שהתמרים בזול בבבל טפי מארץ ישראל כמ"ש תענית ט' ב' מלא צנא דדובשא בזווא, [וזהו שאמר שמואל קידושין י"ב א' קידשה בתמרה מקודשת, אע"פ שבבבל זה פחות משו"פ, אבל במתני' שם מ"ו א' אין הדבר פשוט שאין בתמרה שו"פ], וי"ל הטעם מפני שעץ מאכל נקבע גם בכמות האוכל שהוא מוציא, ואף אם מאה תמרי בפרוטה, מ"מ העץ טעון פירות רבים, וא"א שלא לקרותו אילן מאכל, מיהו עדיין יש לדון אם לא נימא במדי שתמרים כזיתים.

דברי הרא"ש דבגפנים אפי' עושין כל דהו אסור

כתב הרא"ש דבגפנים אפי' עושין כל דהו אסור למקצייה, ונראה טעמו משום דחשיבי טפי מזיתים, אבל הדברים מחודשים דאשכול אחד של ענבים יש בו קרוב לרובע קב, ואיך אפשר להחשיבו עץ מאכל משום אשכול אחד, וגם קשה להחליט על עץ שיעשה אשכול אחד בלבד, הרי כח החיות בעץ נמצא בכל ענפיו וממילא יוציא פירותיו בכמה מקומות, אלא שיוציא

בענין כל תשחית

ט

שקצצה קודם זמנה, שאם היה מחשיב הפירות לא היה עוקרה עד הזמן שעמד לנטוע האילנות החדשים.

בענין סגולי שבקציצת עץ מאכל, ובמה שחשש רבר"ח ב"ב כ"ו א' שלא רצה לקוץ את האילן משום דר"ח

שם אלא משום דקץ תאנתא בלא זמנה, משמע שיש כאן ענין סגולי בקציצת עץ מאכל, כמבואר בפרקי דר"א פל"ד שבשעה שכורתין אילן שעושה פרי קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, [ועוד מצינו בירושלמי שביעית פ"ד ה"ד שעץ תאנה שאינו מוציא פירות קושרין לו ענף מעץ שעושה פרי, ואומרים לו ראה שענף זה עושה פרי ואתה אינך עושה פרי, וזה מועיל שיעשה פירות, ואמרו שם שאסור לעשות כן בשביעית דהו"ל כעבודת קרקע, וחזינן שיש כח באילן לדבר אליו, ושם אמרו דאילן שמנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרא ומטעינין אותו באבנים ומבהתינן ליה דיעביד, פי' מביישינן או מפחידינן, וש"מ שיש בזה תועלת, וזה דלא כתלמודן שהענין שיבקשו עליו רחמים וגם שיכחוש חיליה, ושם אמרו בתוספתא שאין בזה משום דרכי האמורי, וש"מ ששייך דיבור לאילנות, ומה שהדיבור יפה לבשרים ורע לייץ, ענין אחר הוא, וזה מרומז בלשון הפסוק כי האדם עץ השדה ונענש למות בלא זמנו, ואמנם אין עונש מיתה על חטא זה, ובדליכא משום כל תשחית ליכא סכנתא, אבל באופן שאסור יש בזה גם סכנה, וע"ז אמר שאיתרע מזליה בצירוף קציצת האילן בלא זמניה, כענין שטן מקטרג בשעת הסכנה, כמ"ש אאמו"ר זללה"ה אבל על עון כל תשחית אחר לא הי' נענש, והט"ז סי' קט"ז סק"ו כתב שאסרו חכמים משום סכנה, וזה צ"ב דבמקום שמותר ליכא סכנתא.

זה ראוי אינם רואים סימן ברכה, ולא מפני דשלטא בהו עינא.

שם אלא משום דקץ תאנתא בלא זמניה, מה מטרת קציצתו, וברא"ש דבצריך למקומו מותר

ב. שם אר"ח לא שכיב שיבחת ברי אלא משום דקץ תאנתא בלא זמניה, בפשוטו קצצה כדי לנטוע שם עץ אחר, ואפ"ה אסור, דאל"כ לאיזה צורך מיהר לקוצצה, ולפ"ז צ"ע במ"ש הרא"ש דבצריך למקומו ג"כ מותר, דא"כ ר"ל שרק לצורך עצים אסור לקוצצו, אבל כל צורך אחר מותר, ופשוט הדברים דמשום מקומו ג"כ אסור לקוצצו, מיהו בדאיכא הפסד מרובה הו"ל מקומו כמעולה בדמים, ולשון הרמב"ם לא אסרה אלא דרך השחתה, אבל אין ללמוד היתר ממה שהתירו במקומות שהאילן מזיק לאחרים, דאין זה פוגע באילן שעוקרין אותו כשהוא הגורם לעקירתו, וכן כמעולה בדמים שמשתמשין בו לצורך עצים, אבל עדיין צריך ראי' להתיר עקירתו לצורך מקומו, ועי' ט"ז יו"ד סי' קט"ז סק"ו שהביא דברי הרא"ש למעשה, ועי"ש בפ"ת סק"ו מדברי הפוסקים בזה, וכתבו להעביר העץ עם גושו ולנטעו במקו"א, והחת"ס מפקפק בזה, וצ"ע מ"ט.

שו"ר דמהא דאר"ח לקמן גופני קני דקלי משמע שמשום מקומן קאמר שיטע במקום הדקלים גפנים, שאם הטעם משום הפסד היין כדשמואל, הו"ל למימר שמפסידין את היין יותר ממה שמרויחין בתמרים, דבזה אפשר שדקל אחד מפסיד הרבה בגפנים, ואין בו תועלת שאין טעם ענבים מוסיף בתמרים, ומדקאמר טעמא דגפנים עדיפי ש"מ שצריך למקומן, ולפ"ז צ"ל דשבחת בריה דר"ח לא מיהר לנטוע שם עצים אחרים, אלא שלא חשש למעט הפירות, והכשיר הקרקע לנטיעה קודם זמן הנטיעה השניה, ולכן נקרא

בענין כל תשחית

י

צריך ליתן שלא יזיק [והו"ל כמעולה בדמים], מיהו לענין הפסד הענבים ע"י הדקלים בזה בענין הפסד ניכר יותר, כיון שהנדרן בדקלים וגפנים שלו, ועחזו"א ב"ב ס"ד סק"ו בזה.

שם בלא זימנא

שם בלא זימנא, משמע דשכיב בלא זמניה משום דקץ בלא זימניה, דאל"כ הו"ל משום דקץ תאנתא סתם, מיהו נראה דשיבחת בריה דר"ח לא קץ תאנה שפירותיה מרובים, אלא תאנה שעומדת להתייבש, אלא שעדיין לא הגיע זמנה ממש, כגון דיקלא דטעין קבא ועתידי להתמעט מקב, וכ"כ אאמו"ר זללה"ה דמשמע שהיתה קרובה להיות נפסדת אלא שהקדים לקצצה קודם.

שם אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר, בשיטות הראשונים בזה

ג. **שם** אמר רבינא ואם היה מעולה בדמים מותר, פרש"י דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו, וכ"פ הרמב"ם פ"ו ה"ח וכ"מ בר"נ גאון ברכות ל"ו ב', ובעוד ראשונים, ויש לעי' איך מתפרש כן בלשון מעולה בדמים, הכי הו"ל ואם היה שוה לעצים יותר מלפריו מותר, ואיך נבין מלשון מעולה בדמים סתם, שהכוונה שהעץ מעולה לבנין, ועו"ק למה לא ימתין עד שיגמור להוציא פירות, ואח"כ ישתמש בו לעצים, ובדוחק י"ל שבמשך הזמן יתייבש העץ ויתיישן ולא יהא ראוי כ"כ לבנין, אבל עובדא זו משונה היא קצת, דכ"ז שהעץ מוציא פירות נשאר בכחו ולחותו, ואין מתפרש בפשטות שיפסיד אם לא יקוצצו, [מיהו משכח"ל שכעת העצים ביוקר מסיבה מסוימת, ולשנה הבאה יוזלו], ועוד דכמדומה שעץ הדקל אינו ראוי למלאכה כ"כ, ורחוק לפרש שהוא מעולה בדמים שיש יותר ריוח לקוצצו, וגם סתמא אינו נפסד ויכול לקוצצו אח"כ, ועו"ק

ובזה מיושב מה שחשש רבר"ח ב"ב כ"ו א' שלא רצה לקוץ את האילן משום דר"ח, דכיון שיש חשש סכנה בדבר, לא רצה להחמיר כדבר יוסף, כיון דלא פסיקא ליה שזהו הפשט במשנה, ולא משום דלא מהימן ליה, דרב יוסף מסברא מפרש הכי, אבל אם הי' אומרה מקבלה הי' מקבל ממנו אף בשעת מעשה, שלא נאמר כן אלא כלפי איניש דעלמא, אבל רבנן מהימני אהדדי בכל מקום ובכל זמן, וצע"ק בלשון הראשונים ז"ל בזה, שכתבו דבשעת מעשה אין שומעין לו, ולכאורה אין זה מתאים לאמוראי בינם לבין עצמם, ועוד ק"ק במה שכתב הרמב"ן דקי"ל כרב יוסף מפני שרבר"ח לא חלק עליו במוחלט, אלא שלא סמך על דבריו במקום איסור, ומשמע דסבר שמן הדין אסור להאמינו באיסורין, אבל למש"כ נראה שסבר שאין כן פשטות המשנה, וחשש לסכנתא במקום ספק, ומ"מ קי"ל כרב יוסף, כיון דאי לאו סכנתא היה מקבל דעתו.

ונראה שקציצת הדקלים היתה הפסד יותר ממה שהצפורים הפסידו בגפנים לרב יוסף, ואפ"ה חייב להפסידם ולית ביה משום כל תשחית, וכלשון הרמב"ן ב"ב שם דמצוה להרחיק את עצמו אפי' להפסיד כל מה שיש לו ולא יפסיד לחבירו פרוטה, דלא מצי למימר אני אשלם לך ההפסד, ואם היו הגפנים ג"כ של רבר"ח לא הי' רשאי לעקור הדקלים, כיון דסו"ס מפסיד טפי בעקירתם, ורק להזיק לאחרים אין לו רשות, וזה מתיר לעקור, ומבואר שאין מידת חסידות מרב יוסף לקבל ממנו דמי הפסד הגפנים, ולהשאיר הדקלים, דלא ניחא ליה בהנהגה זו, ומותר בכל תשחית בכה"ג.

ומשה"ק תו' ב"ב שם ד"ה אנא ממתני' דקוצץ ונותן דמים צ"ע דבמפסיד לאחרים פשיטא דמותר ומצוה, כמ"ש הרמב"ן דכל ממנו

בענין כל תשחית

יא

משמע דראב"ש ס"ל דלעולם עץ סרק יש לכרותו קודם למאכל, ולא קי"ל כותיה, ונראה דמודה ראב"ש שמותר לכרות אילן מאכל לצורך מצוה, ואפשר דאפי' לצורך אחר שרי, אבל בדאיכא סרק אין לכרות המאכל אע"פ שהסרק מעולה בדמים.

במקור דרבינא, ובלשון מותר, ולא קאמר חייב

ד. יש לעי' מגליה לרבינא ד"ז, הרי לא משמע דדריש ליה מרק כדתניא בברייתא, וע"כ דמסברא קים ליה הכי, ונראה דידע רבינא ממתני' שהקוצץ את נטיעותיו אינו רשאי משום כל תשחית, וזה כולל גם נטיעות סרק, וכ"מ בברייתא שהמקרה על המת יותר מדאי לוקה [וי"ג עובר] משום ב"ת, וכ"מ בגמ' במקומות רבים, ולמדנו מזה שעיקר הלאו הוא על איבוד ממון, ומזה הבין דכשממון הסרק מרובה מותר להשחית עץ מאכל.

וי"ש לדקדק בלשון מותר דקאמר, דמשמע שמותר להשחית את האילן מאכל, אבל מותר להשחית את הסרק, ואמאי הרי הסרק מעולה בדמים וחייב להשחית את המאכל, ולפרש"י דמיירי רק בעץ מאכל ניחא, ואולי יש לדקדק מזה דרשאי לומר לדידי שוה לי עץ המאכל ולהשחית את הסרק המעולה בדמים, ואינו רשאי לומר כן בעץ מאכל אפי' בשוין, לומר דשוה לי הסרק יותר.

ועוד נראה שאם יעקור את הסרק המעולה בדמים אינו לוקה, דכיון שהוא משתמש בעציו לקורות, ה"ז כאוכל פת חטים ויכול לאכול פת שעורים, דאפי' לר"ח שעובר בב"ת מ"מ אינו לוקה, כיון דסו"ס משתמש בפת החטים כי אורחיה, ולא מיקרי השחתה בגלל שיש אחר, כמ"ש לקמן ס"ק ט"ז בשם ספר ערכי תנאים, וכ"נ כשקוצץ את הסרק המעולה בדמים, וניחא בזה דקתני מותר, אע"פ שחייב לקצוץ המאכל, מ"מ

דברייטא דבסמוך מתפרש מעולה בדמים שהסרק מעולה מן המאכל, וזהו לשון מעולה שהוא מעולה יותר מאילן אחר שעומד במקומו, ואיך מתפרש כאן אותו לשון בע"א, ורש"י נדחק גם שם לפרש מעולה לעצים יותר מלפירות, ולא כנגד הסרק, וזה דוחק דמשמעות הברייתא שהנדון אם להעדיף את המאכל על הסרק, ובמעולה לעצים מכח עצמו עדיף לקוצצו, וע"ע מש"כ לקמן סק"ו בפרש"י.

ול"ב נראה דרבינא דהכא מתפרש כמו בברייתא, וכמו שפי' ר"ח והגאון והמאירי בשטמ"ק בברייתא, שאם האילן סרק שוה יותר מהאילן מאכל, שמגדלין את הסרק לעצים שדמיהן יקרים, מותר לקצוץ את האילן מאכל לפני האילן סרק, דדוקא בשניהם שוין אמרה תורה להשאיר עץ המאכל, אבל אם כריתת הסרק הוא הפסד טפי מכריתת המאכל, לפי שהסרק מעולה בדמים מן המאכל מותר לקצוץ את המאכל, [שו"ר בתו' רי"ד שביאר כ"ז בברייתא עי"ש, אבל לא כתב כן בפי' דברי רבינא, ועמ"ש סק"ו], ורבינא קיצר בלשונו לפי שהוא מדבר על הפסוק ולא על דברי רב, וגם אם אמר דבריו אחר מימרא דרב, מ"מ דבריו מתייחסים לפסוק דקאי רב עליה, [ועוד דכיון שהענין מבואר בברייתא לא האריכו בביאור דברי רבינא שלא לכפול כל הלשון שמתבאר בברייתא], וה"ק אמר רב דיקלא דטעין קבא קרינן ביה עץ אשר תדע שעץ מאכל הוא, ועלה כתיב לכרות את הסרק, ולא את המאכל, אמר רבינא ואם היה הסרק מעולה בדמים מן המאכל מותר לכרות את המאכל.

ל"שון הספרי מלמד שאילן סרק קודם לאילן מאכל יכול אפי' מעולה "ממנו" בדמים וכדברי ר"א ב"ר שמעון, ת"ל אותו תשחית, והגר"א הוסיף ת"ל רק כבגמ', וזה מפורש כפי' ר"ח דקאי על הסרק כנגד המאכל, וממ"ש כדברי ראב"ש

בענין כל תשחית

כיון שאם קצץ הסרק אינו לוקה, שפיר קאמר לשון מותר.

הסרק המעולה בדמים, לא מסתבר לחדש דלענין מלקות ישאר הדין רק בעץ מאכל.

מיהו בעץ מאכל שנטלו לעצים חשיב שפיר השחתה, כיון שמפסיד את חלק המאכל שאינו משתמש בו בעצים, ואע"פ שאם לא הי' כאן סרק הי' רשאי להשתמש בו לעצים שצריך להם כעת, מ"מ יש כאן השחתה של המאכל בלי קשר לעץ הסרק אלא שהיא מותרת מפני ריבוי הדמים, ובדאיכא סרק חזר האיסור למקומו ונקרא השחתה.

וכן השורף שלחן לעצים מיקרי השחתה בעצמותו, ולוקה אף באופן שצריך לעשות מדורה להתחמם, כיון ששריפת שלחן השחתה היא, אלא שהותרה כשצריך להתחמם, ובדאיכא עצים חזר איסור ההשחתה למקומו.

הוכחה שלוקין על כל ב"ת, ודעת הראשונים בזה, ובדרשת הספרי

ויש להוכיח מדברי רבינא דלוקין על כל המשחית ממון שלא לצורך, דכיון שחזינן שזהו עיקר הלאו, וזה קודם לאיסור של אילן מאכל, ש"מ שאין מלקות באילן מאכל יותר מאילן סרק שלא לצורך, וכדעת הרמב"ם בסה"מ, ולא כחזרתו בהלכות, וכ"מ ממש"ק בגמ' וכי מאחר שסופנו לרבות כל דבר מה ת"ל עץ מאכל, ומאי קושיא אם אין לוקין אלא על אילן מאכל הול"ל דלהכי כתיב עץ מאכל, שאין לוקין אלא על עץ מאכל, ובחינוך נראה שהרמב"ם מודה שהכל דאורייתא, אלא דס"ל שאין לוקין אלא על המפורש בפסוק, וכן ביאר המנח"ח בדעת הרמב"ם, ועדיין אין זה מיישב למה לא תירצו בגמ' דנפ"מ לענין מלקות, וגם בסברא הדבר מחודש, דכיון שנתברר שהמפורש בפסוק דהיינו עץ מאכל נדחה מפני

מיהו מה שאמרו בספרי דכי ממנו תאכל מצות עשה ואותו לא תכרות זו מצות לא תעשה, והרמב"ן הוסיף עשה זה למניין המצות שהשמיט הרמב"ם [מצוה ששית], והיינו שיהא לאו הבא מכלל עשה לאיסור כל תשחית, [כמו העשה של כל צפור טהורה תאכלו שמנאה הרמב"ם בעשה קנ"ב, וכן העשה של את זה תאכלו מכל אשר במים בעשה קנ"ב, ועי"ש שביאר שציונו לבדוק סימני הטהרה, והזכיר שם דהו"ל לאו הבא מכלל עשה, ואולי סבר שבעץ מאכל אין מה לבדוק, ולכן לא מנאו בעשה, אבל אין די בזה לדחות הספרי, דודאי יש לבדוק אי טעין קבא, ועוד], בזה יש לדון אם העשה נאמר רק באילן מאכל דכתיב כי ממנו תאכל, או שכל השחתת דבר הנצרך לאדם קרינן ביה כי ממנו תאכל, דהא חזינן שהמעולה בדמים מכריע את האילן מאכל, ומיושב יותר לומר שהעשה הוא ג"כ על השחתת הדמים.

יש לעי' איך דרשו מכי ממנו תאכל מצות עשה, הרי אין כאן אלא נתינת טעם, למה לא להשחיתו, ונראה מזה דהאי כי משמש בלשון אלא [ולא בלשון דהא], דה"ק לא תשחית את עצה אלא ממנו תאכל, שאין נתינת טעם שייך אלא באילן שברשותו, והכתוב שמזהיר שלא להשחית במצור של עיר האויב, אינו יכול לומר טעם כי ממנו תאכל, ולכן מפרשין דעשה הוא, שלא תשחיתו אלא תשאירו לאכילה.

ואפשר עוד דכיון שפירוש הפסוק הוא כי האדם עץ השדה כי ממנו יאכל האדם, ולכן המשחיתו כמשחית חיי האדם, כמ"ש הרמב"ן שזה כמו כי נפש הוא חובל, ולשון הספרי שחיי של אדם מן האילן, א"כ היה ראוי לכותבם יחד,

הוא ישובה, והובא ברמב"ם פ"ג משמטה ה"ו ופסק כרבנן, והריק"ו גרס ר"ג, ולדבריו מובן יותר מ"ט לא פסק כרשב"ג, מיהו י"ל דהלכה כמותו רק במשנתנו, ולע"כ, ונראה דאין זה ענין לבל תשחית, שאפי' הגינה מעולה בדמים אסור, וזה דין מיוחד בארץ ישראל.

שם תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כו', תוכן הפרשה בפ"י הרמב"ן עה"ת, וביאור הדרשא, ובספרי דדריש מאותו תשחית

ה. שם תניא נמי הכי רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל כו', הלשון צ"ב היכי מרבינן עץ מאכל ברישא, ומאי קאמר מאחר שסופו לרבות כו', הרי תחלתו מרבה, ועו"ק דאילן סרק א"צ ריבוי, שהרי מעיקרא לא נאסר אלא אילן מאכל, גם דרשת רק צ"ב, שהרי המיעוט של רק נאמר בעץ אשר תדע שהוא עץ מאכל, ואנו מרבים שפעמים משחיתין המאכל תחלה, וא"כ אינו ממעט בעץ מאכל אלא מרבה בו.

והנה תוכן הפרשה לפמ"ש הרמב"ן עה"ת כך, לא תשחית את עצה להשחתה בעלמא, כדי להזיק לבני העיר סתם, שגם אם לא יצליחו לכבשה מ"מ יפסידו את עצה, וזה איסור להשחית שלא לצורך, אבל אם אתה צריך לעץ כדי לבנות מצור, אתה רשאי להשחיתו בין סרק בין מאכל וסרק קודם למאכל.

ו"פ"ז פשטיה דקרא שנאמר בסרק בלבד זהו עיקר משמעות הפסוק, ולשון עץ אשר תדע הוא רמז להתיר גם אילן מאכל באופן שאין אילן אחר, ואמנם בתורה הוא נאמר תחלה ולכן פירשו התנא ברישא, אבל באמת הוא יתור שנדרש לאחר שנאמר כי לא עץ מאכל הוא, ולכן הוא נקרא בברייתא שסופו לרבות, ופשטות הפסוק שנאמר תחלה לא תשחית את עצה וגו' כי ממנו

וחלוקת הפסוק בא ללמד שיש כאן גם לשון חיוב שממנו תאכל, ומזה נלמד שיש כאן לאו הבא מכלל עשה שלא להשחיתו, ולכן הסמיכו ללשון אותו לא תכרות, שממנו תאכל הוא עשה של ואותו לא תכרות.

לשון הרמב"ן בסה"מ שנצטוינו כשנצור על עיר לאכול מן האילנות שבגבולה כל ימי המצור, ואם נכרות אותם לבטלה דרך השחתה נעבור על עשה מוסף על הלאו המפורש בו, ונראה דכוונתו כמש"כ שהפסוק בא רק להוסיף לאו הבא מכלל עשה למשחית, אבל אין מצוה לאכול ממנו אלא שהוציא את הלאו בלשון זו.

בסוכה כ"ט א' שמאורות לוקין על קוצצי אילנות טובים

מה שאמרו סוכה כ"ט א' שמאורות לוקין על קוצצי אילנות טובים, פרש"י שמבעטין בטובתו של הקב"ה, וזה שייך בכל משחית דבר טוב, ואפשר לומר שבאילן רואין יותר שהצמיחה משמים, אבל אין נראה לחלק ביניהם, שהשורף כלי עץ כשורף אילן דמי, ועוד דלשון אילנות טובות כולל גם אילן סרק, ועי' פסחים נ' ב' שאינם רואים סימן ברכה משום דתהו בהו אינשי, וזה שייך גם באילן סרק, דכל שעוסק בפעולת השחתה, לא ירויח מזה, מיהו במכות כ"ב א' הביאו על קוצצי אילנות טובות קרא דכי ממנו תאכל, אלא דלקושטא דמילתא הכל אחד, לפמשנ"ת דתאכל היינו כל צרכי האדם.

בתוספתא ערכין לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גינה כו'

תניא בתוספתא ערכין פ"ה ה"ט לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גינה, לא יטע אדם את חורבתו גינה מפני שהוא כמחריב את ארץ ישראל, רשב"ג אומר נוטע אדם את חורבתו גינה שכך

בענין כל תשחית

הדבר תלוי כמה שוה עץ המאכל וכמה שוה עץ הסרק, ובספרי מפורש דאפי' מעולה ממנו קאמר, דהיינו הסרק מעולה מהמאכל, וכמו שביאר כ"ז בתו' רי"ד, וכבר נתבאר לעיל שכ"פ ר"ח והגאון והמאירי בשטמ"ק.

וכפי מה שנתבאר לעיל סק"ג שגם רבינא כונתו כמו הברייתא שהנדרון במעולה הסרק מהמאכל, ממילא מיושב גם מה שדחק לרש"י לפרש הברייתא דאמעולה בדמים ששוה עץ המאכל לעצים טפי מלמאכל קאי, [ובאמת מציאות זו מחודשת, שהרי יכול להמתין ואח"כ לכתרו לעצים, אלא די"ל שבהמתנה מרובה יתייבש העץ, ויפסד משויו לעצים], ולמש"כ ניהא דבאמת כונת הברייתא כדרכינא.

בפי' הראב"ד, ובדעת הרמב"ם

הראב"ד פי' שיכול לקנות בדמי העצים אילן מאכל שעושה פירות יותר מהאילן הזה, ויש לעי' מה מועיל טעם זה, הרי האילן השני אינו שוה לעצים ולכן מחירו זול, והאילן הזה יש בו גם עצים וגם פירות, ובכה"ג לא חשיב ריוח בקציצתו, כיון שהערך של העצים אינו נפסד בהשהייתו.

ל'שון הרמב"ם פ"ו ממלכים ה"ט אם היו דמיו יקרים קוצצין אותו, מתפרש כפרש"י שדמי עצים של האילן מאכל יקרים, אלא שהרמב"ם לא הזכיר כלל הקדמת סרק למאכל, ושזה איסור במאכל לגמרי אלא א"כ דמי עציו יקרים, וכתב דעץ סרק מותר לקוצצו אפי' א"צ לו, וג"ז מחודש שהרי אסור משום כל תשחית של עציו, ולפי דבריו א"א לפרש להקדים מאכל לסרק, שאין הלכה כזו לדעת הרמב"ם, שהרי אילן מאכל אסור בכל גונא, וסרק מותר בכל גונא, ורק כשמפסיד לאחרים מותר במאכל או שהוא עצמו שוה יותר

תאכל, רק עץ סרק תשחית, והו"ל למיכתב רק עץ אשר לא של מאכל הוא, והוסיף הכתוב עץ אשר תדע להתיר כל עץ שנצרך לבנות המצור, וההוספה מתפרשת בדליכא אלא עץ מאכל, לומר שלא אסרה תורה אלא השחתה שלא לצורך, ומ"מ פשטיה דקרא הרי נאמר לכתוב הסרק, ומזה למדנו להקדים הסרק, ולשון רק שממעט מעולה בדמים חוזר לפסוק הראשון, שאע"פ שאמרנו כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, אבל יש מיעוט בהוראה זו דפעמים שכורתין את המאכל, א"נ י"ל דקאי על כל הפרשה שמה שאמרנו שסרק קודם למאכל יש בזה הגבלה במילת "רק".

בספרי [במקום ת"ל רק] אמרו ת"ל אותו תשחית, ונראה דדייק מיתורא דתשחית וכתר, דהו"ל למיכתב אותו תכרות, אלא לומר דפעמים שמותר להשחית את עצה אע"פ שממנו תאכל, וזה נוסף בייטור של אותו תשחית, והמלבי"ם הוסיף מהגר"א תיבת רק, וביאר דדוקא כשיש השחתה בכריתה מקדימין סרק למאכל, אבל כששוה לעצים יותר, א"כ אין השחתה בכריתה, בזה אפשר לכתוב המאכל תחלה, וזה ע"ד פרש"י בגמ', ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ג.

צ"ב א' רש"י ד"ה יכול אפי' מעולה בדמים לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו כו'

ו. צ"ב א' רש"י ד"ה יכול אפי' מעולה בדמים לקורה יותר מפירות יהא סרק קודם לו ת"ל רק, טעמיה דרש"י שפי' כן כדי להשוות לשון הברייתא עם דברי רבינא, אבל הלשון קשה דכשהמאכל מעולה לעצים יותר מלאכילה הרי היתר קציצתו מעצמו, ואין מקום להזכיר כאן הסרק, שאינו שותף בנדרון כלל, שזה באילן מאכל לחוד שבאין לקוצצו רק לצורך העצים, והברייתא מייירי כשצריך עצים למצור ולא למכירה, ובזה

בענין כל תשחית

טו

לעצים, שאינו פוגע בעץ המאכל, כיון שמשמש בו לעציו.

דבעינן שיהא הפסד הגפנים מרובה מהפסד הדקלים.

וקצת משמע ברמב"ם וכ"מ שהוא מפרש תניא נמי הכי שתלוי בכמות הפירות של עץ המאכל, וה"ק רק עץ אשר תדע זה אילן מאכל שהזקין ותדע בו שהוא כעץ סרק, ובכה"ג מותר לקוצצו כסרק, או כשהמאכל מעולה לעצים, ולא הוזכר היתר במאכל כשצריך לו למצור, אבל הדברים מחודשים דהא דכמה יהא בזית ולא יקוצצו מתני' היא, ופשוט שהראי' מהברייתא הביאו לדברי רבינא, וממילא גם מבואר שבמקום הצורך לבנות מצור מותר לקוץ אילן מאכל.

שם גמ' אמר מכחשי בחמרא כו', ע"ס הגמ'

ז. שם גמ' אמר מכחשי בחמרא כולי האי, באמת הדבר מחודש שימצאו ויניקו השרשים של הדקלים מהענבים שבאשכולות, שהרי בעץ הגפן אין טעם יין כלל, ומסתברא שאדם דעלמא לא ירגיש טעם זה, ורק שמואל דרב גובריה הרגיש כן, אבל מספיק בזה להגדיר שיש הפסד לכח היין שבענבים, שחשיבות היין ושמירתו וכחו זה מורגש לכל אדם.

שם אייתי לי מקורייהו, לשון אייתי לי, ולשון מקורייהו צ"ב, דהול"ל עקרינהו כדאר"ח, [ולכן יש מפרשים שא"ל שיביא לו לאכול מהקור של הדקל, שאינו מלשון מקור אלא לשון קור], ונראה שא"ל לשרש אחריהם שלא יינקו השרשים כלל, וזהו שאמר לו תביא להראות שעקרת אותם מן השורש.

ומהא דשרי שמואל לעקור אילן מאכל ש"מ שהפסד הכחש של הגפנים גדול יותר מריוח התמרים, דכיון שהכל בשדהו של שמואל אין להתיר אלא לפי המעולה בדמים, וכ"כ הריא"ז

שם ר"ח חזא תאלי בי גופני, נראה שהיו עדיין קטנים, שהרי לא הביא לו אריסו תמרים משדהו, ואע"פ שעדיין לא טענו פירות, מ"מ כיון שסופן לטעון פרי הו"ל עץ מאכל, וכדכתיב ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו.

שם א"ל לאריסיה עקרינהו גופני קני דיקלא, מדלא הזכיר כחש הענבים כדשמואל, משמע שחש על מקומן שראוי ליטע שם גפנים, ומכאן ראייה להרא"ש דבצריך למקומו מותר, כשהמקום מעולה בדמים, ויש לדחות דכונתו כדשמואל דכיון דמכחשי בגפנים מותר לעקורם, אבל מסתמות מימרא דר"ח נראה שעדיין לא היו גדולים ולא הכחישו בגפנים, ואפ"ה א"ל לעקורם, משום דגפנים עדיפי, ומשמע שרוצה ליטע שם גפנים.

צ' ב' מתני' א"ל ר"ע לא אמרת כלום החובל בעצמו כו', כל הסוגיא

ח. צ' ב' מתני' א"ל ר"ע לא אמרת כלום החובל בעצמו כו', ר"ע הגדיר לו שהמעשה

שגילתה את ראשה אינו מגלה שבאמת אין זו בושת, דבני ישראל מכובדים ומעשה זה הוי בושת, אלא שהיא מביישת את עצמה, ולת"ק דר"ע באמת מעשה זה מוכיח שאין מגיע לה כ"כ בושת, אבל ר"ע הרי פליג בזה דאע"פ שאין ישראל נוהגין לשמור על כבודן כבני חורין, שיעור בושת שלהן כבני חורין, ולא נוסף לו בעובדא זו שמגלה ראשה לאיסור שמן כלום, שהרי רוב ישראל אין מכבדין עצמם בדרגת ארבע מאות זוז, ואעפ"כ מחייב ר"ע לכולם ד' מאות זוז, ולא בא ר"ע להסביר לו מ"ט הוא חולק על ת"ק, אלא להגדיר לו את ההלכה דלר"ע הר"ז כחובלת בעצמה.

בענין כל תשחית

הטעם שלא נתנו זמן כדי שימהר להשלים הפסדו, וא"כ לצער ג"כ נותנין זמן, [ונזק חשיב חסרון כיס, אע"פ שא"צ להוציא ממון], או שנתנו זמן לבשת, שהוא דבר רוחני, אבל לצער אין נותנין, ולכאורה ה' נראה דפשטות הגמ' שלא גבו צער בעובדא דר"ח בפנדא דמרא, מיהו י"ל דכיון דר"ח שאל את ר"נ רק משום בוש, איכא למימר שכבר גבה ממנו הצער.

ש"ם והא מתני' בבושת הוא וקתני כו', בזה ודאי פליגי ברייתא אמתני', דלמתני' לא הזכיר לו כלל צללת במים אדירים כו', אלא לא אמרת כלום החובל כו'.

ש"ם ב' ה"ק ליה לא מבעיא בושת כו' הדברים צ"ב מה עניינו של ר"ע לפלפל עמו, ועו"ק מאי קאמר דחבלה קרובה יותר לפטור מבושת, הרי הסברא הפשוטה היא דבושת שייך לומר שהאדם שאינו חושש על בושתו אין חייבין לו בושת, ועכ"פ דמי בושתו מועטין ביותר, אבל חבלה אפי' כשהוא חובל בעצמו ודאי שאחרים שחבלו בו חייבין, שאין מתמעט ערך הנזק של החבלה כשהאדם עושה כן גם לעצמו.

ונראה לפרש דר"ע בא להדגיש שאין ללמוד ממה שהאדם עושה לעצמו, לפטור אחרים שעושין לו, והביא חבלה שהאדם עושה לעצמו באיסור ואעפ"כ אין ללמוד מהפטור שלו לפטור אחרים, וכ"ש דבר שמותר לו בעצמו שבדאי אין ללמוד ממעשהו בעצמו לפטור אחרים, ואין הכונה בהך לא מיבעיא, שבאמת ה' מקום לפטור אחרים שחבלו בו, אלא להדגיש שאין ללמוד מחבלת האדם לעצמו כלל, שאפי' בחבלת איסור לא שייך בו חיוב, וממילא אין לפטור אחרים כלל, ממה שמצאנו שהאדם החובל בעצמו פטור, וכ"ש בושת שהאדם לעצמו אינו עושה איסור, דלא

ש"ם שמרה עומדת על פתח חצרה, יש לפרש דהיינו ברה"ר, שהחצר פתוחה לרה"ר, וזהו שלא אמרו על פתח ביתה, ובאדר"נ פ"ג ה"ד אמרו שפרעה ראשה בשוק לטפח בשמן.

ש"ם אע"פ שאינו רשאי פטור, לשון פטור לא נאמר בתור חידוש, אלא כלפי אחרים שחייבין קאמר, דנהי כשהפסיד לעצמו א"א לחייבו, אבל ודאי שהפסיד לעצמו בחבלתו, וממילא אין לפטור את האחרים שעשו לו כן, וזהו שהוסיף קוצץ נטיעותיו, דלגבי הנטיעות לא שייך כלל לומר שנטיעותיו שוים פחות מנטיעות של אחר, משא"כ בבושת ובחבלה שבגופו, והיינו דקאמר ליה דחבלת גופו ובושתו כקציצת נטיעותיו דמי, שאין מקום לפטור את האחרים בגלל שגם הוא הפסיד לעצמו.

צ"א א' אמר רבא ל"ק כאן בחבלה כאן בבושת, הכאה שאין בה חבלה כבושת דמיא, כמבואר לעיל פ"ד ב' דבהכהו בפנדא דמרא הו"ל כבושת שאין מגבין בבבל, וכן הדין לענין נתינת זמן שנותנין אף להכאה שאין בה נזק ולא שבת וריפוי.

שו"ר בשטמ"ק בשם ה"ר יהונתן, וכן דקדק המאירי מלשון הרמב"ם, דבנזק דחסריה ממונא גובין ממנו הכל ואין נותנין זמן לבושת, והנה לענין פנדא דמרא אמרו פ"ד ב' שאין גובין בושת בבבל כיון דלית ביה חסרון כיס, ואם נימא דצער גובין, הרי מפורש שאף במקום צער אין גובין בושת, וה"ה דנותנין זמן לבושת בכה"ג, וכ"כ הסמ"ע סי' ת"כ ס"ק ל"א לענין צער דכוואו בשפוד על צפרנו דיהבינן זמן, ואאמו"ר זללה"ה דקדק מלשון השו"ע דלד' דברים לא יהבינן זמן, ומשמע דאף צער מיקרי כחסרון כיס, ויש לדחות דמירי כשצריך רפואה להרגיע הכאב, ד"ל שאין זה בכלל ריפוי אלא בכלל צער, והנדון בזה אם

בענין כל תשחית

יז

שם ודלמא קטלא שאני, שם ר"א אומר מיד נפשותיכם כו'

י. שם ודלמא קטלא שאני, לשון ודלמא צ"ב, דודאי קטלא שאני ואף מאן דשרי חבלה לא שרי קטלא, ואולי בגלל שהזכירו ואפצע את מוחו, אמרו לשון דלמא, אע"פ שהדבר פשוט דאפצע את מוחו אין הכונה קטלא, דאסור לכו"ע אף לעצמו, ויותר נראה דכלפי הלשון אילימא האי תנא, נקט לשון דלמא, דכיון שלא הי' מ"ד הכי, לא הוצרך להשיב בלשון ודאי.

שם ר"א אומר מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, אפשר דעיקר הדרשא לאשמועינן דחייב מיתה כאילו הרג נפש, אבל איסור פשיטא גם בלאו האי קרא, דהא מחללין שבת על נפשו ומצילין אותו מן הרודף בנפשו, וש"מ שמציאות הנפש מתירה את החילול שבת ורציחה, ואינו בדין שהאדם עצמו יכול לוותר על נפשו, שאין החילול שבת חסד עם האדם, אלא האמת שחיי האדם חשובה לקב"ה לחלל עליה את השבת, וממילא תליא בדעתו, ובתוספתא פ"א הביאו פסוק זה על כל החובל בעצמו ומשחית בשלו, ואפשר שלמדו כן במה מצינו דכמו שחשיב רוצח בעצמו, כך בכל חבלה והשחתה אין לו קולא בשל עצמו.

שם מקרעים על המת, אם מיירי במת שחייבין לקרוע עליו

שם מקרעים על המת ולא מדרכי האמורי, כע"ז ע"ז י"א א' שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי, דהיינו שעושין כן לכבודו ולהראות צערו על מיתתו, בין בשריפה בין בקריעה, ויש לעי' במאי מיירי אם במת שחייבין לקרוע עליו, הרי אין מקום להזכיר שמקרעין ושאין בו משום דרכי האמורי, ואי במת שא"צ לקרוע עליו הרי

שייך ללמוד מפטורו של האדם בבושת לפטור אחרים שביישוהו בו, ועי' לשון רש"י בזה.

שם אמר שמואל באשב בתענית

ט. שם אמר שמואל באשב בתענית, שמואל לא קאי על הברייתא כיון שמפורש בה בסיפא אכה פלוני ואפצע את מוחו, וע"כ דטעמא דנפשיה קאמר, והנה בתענית י"א א' מבואר דשמואל ס"ל כר"א הקפר ולכן היושב בתענית נקרא חוטא, ואפ"ה לענין שבועה שפיר חיילא עליה, כי היכי דחיילא קבלת נזירות אע"פ שמצער עצמו מן היין.

וי"ש לעי' א"כ מהיכן מחלק שמואל בין חובל לאשב בתענית, הרי בשניהם עובר איסור ואפ"ה חיילא שבועה על תענית, וכן רבא שחילק בין בושת לחבלה, ע"כ דלא ס"ל כר"א הקפר, ואפ"ה אסור לחבול בעצמו, וע"כ שאיסור החבלה מעין איסור כל תשחית, כדאמרין בגמ' וכ"ש גופו, שהאדם עץ השדה כמפורש בתורה, וכן משמע קצת מדמדמי לה במתני' לקוצץ נטיעותיו, [אבל רש"י במתני' פי' ב"ת רק על נטיעות], וגדולה מזו מצינו שבת נ' ב' שרוחץ אדם פניו ידיו ורגליו לכבוד קונו, ובודאי שהחבלה בו אסורה.

ולפ"ז אפשר לקיים דברי רבא ודברי שמואל גם לבתר דאשכחן תנא דשרי לחבול בעצמו חבלה גמורה, דמ"מ אפשר לומר דלא פליגי תנאי בדעת ר"ע, אבל סתמא דתלמודא לא ניחא ליה בזה, דכיון דאשכחן פלוגתא דתנאי בחבלה גמורה, ופלוגתא דתנאי אם מותר לצער עצמו מן היין, וה"ה לבייש את עצמו, תו לית לן למעבד תלתא פלוגתא בד"ז, וכיון שהני תנאי נחלקו מה השיבו ר"ע, מסתברא דפלוגתתם משום דפליגי בדינא, אם ר"ע מתיר לחבול בעצמו, ולכן גם בושת בכלל פלוגתתם, וע"ע מש"כ לקמן ס"ק י"א.

בענין כל תשחית

שלא בפניו כיון שיוצא בקרוע לפניו הרי יש בזה כבודו, אבל אם קורע בשמועה רחוקה אפי' קרע אחד הו"ל כל תשחית, כיון שאין כאן אבילות ואין כבודו ניכר משעברו ימים רבים, וכמ"ש הרמ"א יו"ד סי' ת"ב ס"ד בשם אור"ז.

שם וכ"ש גופו, אם הטעם משום ב"ת, ובתו' שאף כשכוונתו לצורך אסור להשחית

שם וכ"ש גופו, כאן פירשו בגמ' שהאיסור לחבול בעצמו הוא משום כל תשחית, וקשה דהא השתא ס"ל דבושת נמי אסור וכן שאר צער בלא נזק, והרי איסור זה לא שייך בכל תשחית, וי"ל דבאמת לאו משום ב"ת מחייבין ליה על גופו, אלא דחזינן שאפי' בגדיו אסור, ומשמע דידע התנא שגופו אסור משום חשיבות האדם יציר כפיו של הקב"ה, [וכדאמרינן ב"ת דגופא עדיף לי', ובפשוטו התם גופו עתיד להתרפאות והכלים ששרף אבדו מן העולם], ודחי בגמ' דדילמא רק בגדיו אסור.

ופי' בתו' ד"ה אלא דמייתי מבריייתא זו שאף שאין כונתו להשחית ולקלקל אלא לתועלת לכבוד המת, מ"מ איכא כל תשחית כשדעת תורה שא"צ לקרוע, וה"נ החובל בעצמו לתועלת מסוימת, אפ"ה אסור משום ב"ת, ולפ"ז לא שמענו מכאן איסור בושת, ואפשר שזה בכלל קושית הגמ' דלא מהני הק"ו אלא לפסידא דלא הדר, דומיא דבגדים.

ואפשר ליישב קושית תו' דמייתי מדקתני לוקה וש"מ דלאו גמור הוא ולא חיילא שבועה עליה, ומזה מוכח דפליג על התנא דבריייתא, אבל בשאר דוכתי דקתני עובר משום כל תשחית אפשר לדחות דהיינו מדרבנן ואסמכוהו על כל תשחית, וחיוב דאורייתא רק על עץ מאכל כפי' הרמב"ם, ועי' לקמן ס"ק י"א.

שנינו שבת ק"ה ב' דמקלקל הוא, ועו"ק מ"ט חשיב מקלקל הרי מיירי כשקורע לכבודו, אלא שאינו מחויב לקרוע עליו מן הדין, שו"ר ברמב"ן שבת שם שכתב בחד תירוצא דמיירי בקורע בחמתו ולא בקורע לכבודו, שבוזה באמת אינו מקלקל, אבל זה דוחק בסוגית הגמ', ומצינו מו"ק כ"ד ב' אין קורעין אלא קרוביו של מת, ולרוה"פ מיירי במועד, אבל בחול קורעין אפי' שאינם קרובים, והריטב"א שם פירש שאף בחול הו"ל כל תשחית שהוא מפרש המשנה בחול, ולא קי"ל כותיה.

ונראה דמיירי במת שפטור מלקרוע עליו, וקורע לכבודו, וכיון דלית ביה משום דרכי האמורי יש בזה שפיר משום כבוד, ואפ"ה לענין שבת הקלקול מרובה על התיקון וחשיב מקלקל, דסו"ס קלקל את הבגד, ורצונו לכבדו אינו נחשב תיקון.

שם אר"א שמעתי שהקורע על המת יותר מדאי כו'

שם אר"א שמעתי שהקורע על המת יותר מדאי לוקה משום כל תשחית, נראה דמודה ר"א שהקורע על מת דעלמא לא חשיב כל תשחית, שלא אמר אלא יותר מדאי, אלא דכיון דת"ק מיירי במת שא"צ לקרוע עליו ואפ"ה מותר, הוצרך לבאר דהיינו דוקא בשיעור קריעה ומעט יותר, אבל יותר מדאי אע"פ שעושה לכבודו עובר משום כל תשחית.

ובתו' מבואר דאף באדם שחייב לקרוע עליו טפח, אם קרע יותר מזה עובר בב"ת, שהקשו מר' יוחנן דקרע על ר"ח טובא, ולפי המבואר בגמ' שם דרבנן כשעת חימום דמי כיון שמזכירין שמועתן, א"כ ה"ז כקריעת חיוב אע"פ שרשאי לפטור עצמו, ואפשר דבאיניש בעלמא נמי לא שרינן אלא בשעת חימום (ובפניו) שזהו כבודו, ואפי'

בענין כל תשחית

עצמו באופן חיובי ולא רק בשב ואל תעשה, וה"ה המבייש עצמו דחשיב ג"כ חוטא על הנפש, שהצער המתייחס לנפש הוא החלק הרוחני, וזה יש הרבה בבושת.

וְלִפְנֵי מִתְנִי' דהחובל בעצמו אינו רשאי אתיא כר"א הקפר, ורבא דמשני כאן בחבלה כאן בבושת נדחה מכח הברייתא, דמעיקרא דהוה פשיטא לן דלכו"ע אין אדם רשאי לחבל בעצמו, דחקינן דלשון הברייתא אדם רשאי לחבל בעצמו אבושת לחוד קאי, אבל השתא דאשכחן תנא דרשאי לחבול בעצמו, ממילא גם הברייתא שסתמה בלשון חבלה, ולא אמרה מותר לבייש את עצמו, אתיא כתנא דברייתא דמותר לחבול בעצמו, שא"א לסתום בלשון חבלה על כונת בושת בלבד, אא"כ הדבר פשוט דחבלה אסורה.

וכן שמואל דמוקים לברייתא בתענית לא קאי על ברייתא זו דמסיים בה אכה את פלוני ואפצע את מוחו.

שבועה חיילא על תענית ונזירות, ואם חיילא על חבלה גמורה בעצמו, בר"ן בשבועות, וברשב"א בתשובה

מיהו לענין שבועה כו"ע מודו דחיילא שבועה על תענית ונזירות, ויש לעי' האם חיילא שבועה על חבלה גמורה בעצמו, וחבלה בפסידא דלא הדר הוי מושבע ועומד משום כל תשחית, אבל חבלה בגוף דהדר כגון שורט את בשרו, לכאורה משמע בגמ' דלמאן דאמר אין אדם רשאי לחבול בעצמו לא חיילא שבועה ע"ד, אבל לא נתפרש טעמא דמילתא כיון שכל המקור נלמד מר"א הקפר, ונקטינן בתענית דחיילא שבועה, א"כ שוב אין מקור לומר דבחבלה לא חיילא שבועה, וכבר נתקשינו בזה לעיל סק"ט.

בל' ר"א לוקה

הא דנקט ר"א בברייתא לשון לוקה, ובעלמא בכל דוכתא אמרינן עובר משום ב"ת, י"ל שזה להדגיש שחייב מלקות אע"פ שכונתו לשם מצוה, שהרי כונתו לכבוד המת ולא להשחתה בעלמא, וכן מצינו במסכת שמחות סוף"ט שהזורק כלים על המת עובר משום כל תשחית, אע"פ שהכלים נאסרים מפני כבוד המת, ועי' סנהדרין מ"ח ב'.

שם ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא, ובהא דריו"ח קרי למאני מכבדותא

שם ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא, חילוק זה ודאי אמת דבבושת לא שייך להזכיר כל תשחית, וכן בכל צער של הכאה או שריטת קוצים שמתרפאת מאליה, וכמשנ"ת לעיל, והרי ר"ח חבל בעצמו ע"י הקוצים כדי שלא יקרעו בגדיו, ונקט לשון דילמא, משום דאיכא תנא דפליג דהיינו ר"א הקפר.

שם כי הא דר' יוחנן קרי למאני מכבדותא, יש לעי' מה ענין להזכיר דברי ר"י כאן, הרי ודאי דגופו חשוב מבגדיו, וי"ל דכיון דמאני מכבדותא ראוי לאדם לשמור על בגדיו יותר מגופו שמתרפא מאליו, כיון שהאדם צריך את כבוד בגדיו, וחשיב צורך גופו למנוע בושתו, כמו למנוע ממנו צער חבלתו, ועיקרו סמך על הא דר"ח, אלא שטעם זה מתחזק ע"י דברי ר"י שיש בבגדים ג"כ צורך האדם כמו למנוע צער, ולא רק הפסד ממון.

שם המצער עצמו מכל דבר כו', ביאור הק"ו

יא. שם המצער עצמו מכל דבר עאכו"כ, פי' שיושב בתענית כדאמר שמואל תענית י"א א' דהיושב בתענית נקרא חוטא מדר"א הקפר, וכן פרש"י, ומייתנין מינה שאם המנוע מעצמו מאכל נקרא חוטא, כ"ש שהחובל בעצמו שמצער

בענין כל תשחית

הבעלים שרוצה לקוצצן, שהרי אינו רשאי ונשאר
בערכן.

ו"פ"ז י"ל שהתנא שנה ד"ז כלפי החובל בחבירו
והקוצצן נטיעותיו, דאע"ג דקיימי לקציצה
ע"י הבעלים אפ"ה הקוצצן חייב, וכלפי זה שנה
דבקימי לקציצה מפני שחייבין לקוצצן, הרי
הקוצצן פטור, כשטוען אתה אמרת לי לקוצצו.

מכות כ"ב א' ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל,
למה לא הביא רישא דקרא, ובפי' הרמב"ן
דהמשחית לצורך עובר רק משום לא תכרות

יג. מכות כ"ב א' וליחשוב נמי הקוצצן אילנות
טובות ואזהרתיה מהכא כי ממנו תאכל
ואותו לא תכרות, יש לעי' למה הביא קרא דלא
תכרות, ולא הביא רישא דקרא לא תשחית את עצה,
[ועי' להלן ע"פ המדרש שהעוקר עובר משום לא
תכרות], ולדעת בה"ג דמני לא תשחית ולא תכרות
בשני לאוין, ודאי קשה שהי' לו להזכיר דליחשוב
שני לאוין נוספים, ולכאורה זה ודאי יש לדקדק
מהגמ' שאינו עובר אלא לאו אחד, וכדעת שאר
הראשונים שמנו אותן ללאו אחד.

וי"ש לפרש דואותו לא תכרות הוא ביאור ללא
תשחית, דכיון שממנו תאכל לכן לא תכרות
אותו, וזה ביאור למה אמר שלא תשחית כי ממנו
תאכל, כאילו נאמר ואותו לא תשחית, דכריתתו
זוהי השחתתו, וראי' לזה מדכתיב בסמוך אותו
תשחית וכרת, ואם השחתה לאו בפ"ע וכריתה
לאו בפ"ע, מה יש להזכיר אותו תשחית וכרת,
הרי תשחית היינו כריתה וכריתה היינו השחתה,
וממילא כשישחית או יכרות באילן מאכל יעבור
על שני הלאוין, והתיר לו הכתוב כן באילן סרק,
ומזה משמע דכריתה זהו ביאור להשחתה, ולכן
חשיב רק לאו אחד.

כתב הר"ן בשבועות כ"ג ב' דהנשבע שיחבול
בעצמו חייב, אף אליבא דר"א הקפר, כיון
שאין האיסור מפורש בתורה, רק נלמד מאשר חטא
על הנפש, ויש לתמוה א"כ מנלן דתנא דברייתא
דאכה את פלוני ואפצע את מוחו פליג אר"א הקפר,
הרי לענין חלות שבועה חל לכו"ע, ובדוחק י"ל
דמלישנא דהרעה רשות דייקנן שמותר לו לחבול
בעצמו, אבל מעיקר הדין דחיילא שבועה אין
ראי', אבל קשה דהא שמואל דמוקים לה באשב
בתענית, ודאי סבר דבחבלה גמורה לא חיילא
שבועה, ואע"פ שידע דר"א הקפר לענין תענית,
וע"כ דחבלה גמורה הוי איסור טפי מתענית ולא
חיילא שבועה עליה.

והרשב"א בתשובה ח"א סי' תרט"ז מחלק בין
אשב בתענית לחבלה, דלא חיילא
שבועה עליה, והכי משמע בגמ', אבל לא נתיישב
מקור חילוק זה למסקנא, והר"ן בחידושי שבועות
שם כתב דחיילא שבועה גם על חבלה לענין
שמביא קרבן שבעה, ואבור לו לקיים שבועתו
לעבור על ד"ת, ואכתי צ"ע דהא בתענית חייב
לקיים שבועתו, וע"כ שאנו מחלקים באיסוריה
דר"א הקפר בין חבלה לתענית, ולע"כ בסוגיא זו,
וצ"ע.

שם תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה כו'

יב. שם תתרגם מתניתך בשור העומד להריגה
כו', פרש"י דקמ"ל דבכה"ג נאמן הקוצצן
לומר אתה אמרת לי לקוצצו, ומ"מ הדברים
סתומים שישנה התנא בסתמא ויתפרש בכה"ג,
ואפשר דמתני' דחובל בחבירו וקוצצן נטיעותיו
מיירי באופן שבעל הנטיעות הולך לקוצצן, ואפ"ה
הקוצצן חייב דלאו כל כמיניה לקוצצן נטיעותיו של
חבירו, דכ"ז שלא נקצצו אין להתייחס לדברי

את האילן עובר על שלשה לאוין, פי' דהשחתה היינו קציצת כל הענפים בידים, וגרזן היינו לכרתו ולהניח רק שרשיו, ולכרות היינו לעקור עם השרשים, כמו עונש כרת, ולכן העוקר עובר על השחתה וגרזן וכריתה, ומשמע שהקוצץ משאיר לו אפשרות לחזור ולצמח, והמכסח משאיר ממנו מעט, נאפשר שלכך הביאו בגמ' קרא דלא תכרות, כיון שהחורש ועי' עוקר את האילן ודאי הוא עוקר עם השרשים, שאין האילן נקצץ ע"י החרישה, רק נעקר, ולשון לא תכרות מתרגמין לא תקוץ, אבל בפשטות הלשון כריתה היינו חיתוך, ולפ"ז בא הפסוק לבאר שעקירה חמורה מכולם, ושייך לומר שעובר בשלשה לאוין, דאל"כ כיון שלא יכסח פשיטא שלא יעקור, ומיושב טפי ענין השלשה לאוין, כיון שהפסוק פירש שזה חמור יותר, מיהו פשוט שאינו לוקה שלש, שהרי עבר רק על לא תכרות, אלא שמבואר בתורה שזה חמור בשלשה דרגות, מיהו קמ"ל גם בסיפא תשחית וכת שמותר גם לעקור ולא רק לכסח ולקצוץ, וזה היפך מהבנת הלשון לדעת הרמב"ן, כמשנ"ת לעיל.

ומכאן מבואר שהשלשה לאוין אין הכונה ללאו הבא מכלל עשה דכי ממנו תאכל, אלא זהו סיום הרישא, וכמשנ"ת, והרישא הזו חסרה בספרי הנדפס מכת"י.

נמצינו למידין דלא תשחית ולא תכרות הם שתי דרגות, וכריתה היא עקירה מן השרשים מלשון ענוש כרת, ולא תשחית מתרגמין לא תחבל, וזה פחות מכריתה, [והכי כתיב בדניאל ד' גודו אילנא וחבלוהי ברם עיקר שרשהי בארעא שבוקין], והיינו דכתיב אותו תשחית וכת שמותר אף לכרות, וק"ק דלא תכרות מתרגמין לא תקוץ, ותרוייהו משמע לשון חיתוך ולא לשון עקירה, ולפ"ז נראה דלאו דלא תכרות לא שייך אלא באילן

והרמב"ן פי' דקמ"ל שפעמים מותר להשחית סתם, כגון שהאילנות מסייעים לאנשי העיר ללקט מהם עצים או להסתתר שם, ולפעמים מותר רק לכרות לצורך שימוש בעצים, ולפ"ז מה שכתוב וכת בא לצמצם ההיתר, שלא התיר להשחית אלא בדרך כריתה שבא להשתמש בעצים, ולפ"ז אפשר לפרש בפסוק ראשון לא תשחית לשם קלקול בלבד, ואותו לא תכרות אפי' לצורך שימוש בעצים, רק אם העצים מעולים בדמים, וכן מתפרש סתמא קוצצי אילנות טובים לצורך שימוש בעצים, שע"ז אמרו פסחים נ' ב' שאינם רואים סימן ברכה, ומשמע שהי' מקום שתחול ברכה מקציצה זו, וכן מה שאמרו סוכה כ"ט א' שמאורות לוקין בגלל קוצצי אילנות טובים היינו ג"כ שממהרים ליהנות מן העצים לצורך שעה, ואינם חוששים להפסד הפירות שלמחר.

ולפ"ז המשחית סתם עובר גם משום לא תכרות, אבל הכורת לצורך, עובר רק משום לא תכרות, ולא משמע כן במוני הלאוין, שלא מנו אותם לשנים חוץ מבה"ג, ואפשר דלא תכרות בא להוסיף אפי' לצורך שימוש בעצים, אבל לא מיקרי לאו נוסף, שהמשחית אינו מוסיף לאו במעשהו, - ועי' בסמוך ע"פ המדרש דכריתה היא השחתה גדולה יותר.

במדרש תנאים מכאן אמרו העוקר את האילן עובר על שלשה לאוין

ויש במדרש תנאים לא תשחית את עצה זה המכסח [וכרמן לא תזמור מתרגמין לא תכסח, ומ"מ כאן מתפרש טפי השחתה כמו שרופה באש כסוחה, וכדמתרגמין לא תחבל], ושיחתה בעין מתרגמין ויחבלינה, וכן שיחת לון, לנדוח עליו גרזן זה הקוצץ, כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות זה העוקר, מכאן אמרו העוקר

בענין כל תשחית

א' בתקנת יהושע מבואר שקוצץ רק ענפים חדשים שאינם נושאים פרי, וש"מ דחשיב הפסד לקצוץ גרופיות מהעץ, ולפ"ז יש לפרש דמיירי באופן שהאילן זקן, וצריך התחדשות, ואמנם אינו רוצה לעקרו, דהא לכך מניח שתי גרופיות, אבל מיירי באופן שמותר להשחיתו, דומיא דדקלים וארזים שאמרו שמותר לעקרו לגמרי כיון שבלא"ה לא יצמחו, הרי דמיירי בדלא טעין קבא, ודכוותה מיירי נמי בזיתים, אלא דמ"מ ע"י התחדשות בענפים חדשים יחזור ויוציא פירות, ולכן אסור לקוצצו.

בספרי א"ר ישמעאל מכאן חס המקום על פירות האילן ק"ו מאילן, ובדין מקדים פירות לבגדים, ופירות תלושין לעץ מאכל

בספרי א"ר ישמעאל מכאן חס המקום על פירות האילן ק"ו מאילן, ומה אילן שעושה פירות הזהירך הכתוב עליו, פירות עצמם על אחת כמה וכמה, ויש לעי' מאי אתא רי"ש לאשמועינן הרי ודאי שיש איסור כל תשחית גם בבגדים וכ"ש בפירות, וי"ל דקמ"ל להקדים שאר דברים לפירות כששניהן שוין, כמו בסרק ומאכל, כגון להדליק נר בשמן או בנפט ודמי שניהם שוין, שצריך להקדים השימוש בנפט, אע"פ שלמחר אם יצטרך נר ישתמש בשמן.

והנה המקדים מאכל לסרק עובר בל"ת ולוקה, אבל המקדים פירות לבגדים מסתברא שאינו לוקה, דחומר האיסור הוא בהשחתת האילן מאכל, וכן אם יש לו פירות תלושין ועץ מאכל, יתכן שיקדים הפירות, דסו"ס יש חשיבות לאילן מאכל, וצ"ע בזה דסו"ס לא מצינו כן בתורה אלא כלפי אילן סרק שאינו חיי האדם, מ"מ לענין מלקות י"ל שאין עונשין מן הדין.

מאכל, שאם השאיר שרשיו בארץ, והוא עתיד לצמוח לא קרינן ביה כריתה, אבל בשאר מילי שהענין הוא רק הפסד ממון, אין לחלק בין הפסד ממון של כריתה לסתם הפסד ממון, שאין לנו ענין עם החפץ שנפסד ורק באילן מאכל יש מעלה שלא נכרת לגמרי, ועתיד לחזור ולצמוח, ולכן בקציצת האילן הביאו קרא דלא תכרות, ובעלמא הביאו קרא דלא תשחית, נוכעת ראיתי בספר יחוסי תנאים דמשמע שמפרש דקציצת אילן נלמד מלא תכרות ושאר דברים מלא תשחית].

בדין להקדים סרק למאכל, אם גם במשייר שתי גרופיות בזית, ובב"ב פ' א' בזה

יד. יש להסתפק במה שאמרו ב"ק צ"א ב' להקדים סרק למאכל, האם ד"ז הוא גם במשייר שתי גרופיות בזית, שהאילן חוזר וצומח ולא נשחת העץ מאכל, אלא שנתמעטו ענפיו הרבה, ובשיעור ההפסד בדמים שניהם שוין, ולכאורה נראה דזה לא חשיב שנשחת העץ מאכל, ויש ללמוד מזה כמש"כ לעיל ס"ק י"ג דנהי דפירשו במדרש דלא תשחית זה המכסח, מ"מ מיירי באופן שזה משחית את העץ, כגון שאינו מניח שתי גרופיות, שאין כאן השחתה גמורה, אבל עדיין שם השחתה ע"ז, ול"ד לזימור דג"כ מתרגמינן לא תכסח, שכאן לשון התורה לא תשחית, דהיינו טפי מזימור דגפן, אע"פ שגם בגפן לאחר הזימור נשאר מעט מגזע הגפן, אבל אין העץ נחשב מושחת עי"ז כלל, מיהו עי' להלן ד"ה בספרי, שגם בחפצים תלושין יש להקדים חפץ למאכל, ומ"מ אפשר שאינו עובר בלאו.

וי"ש לעי' בהא דאשכחן בב"ב פ' א' המוכר זיתיו לקוץ מניח שתי גרופיות, האם יש בזה איסור כל תשחית, שמצמם פירותיו הרבה, ובב"ק פ"א

בענין כל תשחית

לרבה והא קעבר מר משום כל תשחית, וא"ל כל תשחית דגופאי עדיף לי, יש לעי' מאי קסבר אביי, הרי בלא מדורה הוי פיקו"נ, וזה דוחה איסור כל תשחית, ונראה מזה שלא היה פיקו"נ, אלא שאם הגוף יצטנן יחלש עד שיתגבר, וגם בזה אמר רבה דב"ת דגופאי עדיף לי, דכיון שיש לו תועלת לבריאות הגוף, וניחא ליה להוציא עבור עצים כמחיר השרשיפא, א"כ אין זה כל תשחית, שהרי קיבל תמורת שריפתן את המחיר המלא, והר"ז כאכל את הפירות, ונראה דאביי ג"כ ידע שאם אין עצים כלל מותר, אלא דסבר שצריך להמתין עד שימצאו עצים פשוטים, וגם בזה השיבו רבה שהמהירות לשמור על הגוף שוה יותר מהשרשיפא.

שם ק"מ ב' ואר"ח כו' האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי, ואר"פ האי מאן דאפשר ליה למישתי שיכרא כו'

שבת ק"מ ב' ואר"ח האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר משום כל תשחית, ואר"פ האי מאן דאפשר ליה למישתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום כל תשחית, ולא מילתא היא כל תשחית דגופא עדיף, נראה דאתרוייהו קאי שגם פת חטים בריאה לגוף טפי משעורים, ולא חשיב כל תשחית, ונראה דמודו ר"ח ור"פ לההיא דלעיל קכ"ט א' דכל תשחית דגופא עדיף, אלא שסברו דהיינו דוקא בחשש נזק לגוף שיצטנן, אבל פת חטים ויין הם רק חיזוק לגוף טפי משעורים ושכר, אבל אין זה השחתת הגוף, ולכן סברו דבזה איכא משום כל תשחית, ומסקינן שגם בכה"ג כל תשחית דגופא עדיף.

וי"ש לתמוה דבפסחים ג' ב' אמרו ליוחנן חקוקאה כשאמר שעורים נעשו יפות, צא ובשר לסוסים ולחמורים דכתיב השעורים והתבן

בספרי מנין אף למשוך ממנו אמת המים כו', ביאור הא דגרמא ג"כ אסורה

טז. בספרי לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן אין לי אלא ברזל מנין אף למשוך ממנו אמת המים, ת"ל לא תשחית את עצה בכל דבר, כאן מבואר דגרמא ג"כ אסורה, וכן הדין נותן שכל דבר שהתוצאה שנואה לפני המקום, ודאי דגרמא נמי אסור, ול"ד לשבת שהאיסור על הגברא שלא יעסוק במלאכה, ומה"ט גם לעקור ע"י נכרי אסור, וזה חמור ממשיכת המים ממנו, כיון שהעץ נשחת בידים, וכ"מ בב"ב כ"ו א' שאמר אנא לא קייצנא, ולא ה"י לו עץ לכרות ע"י נכרי, ומשמע דסכנה ג"כ יש בזה, דהא רבר"ח חשש רק משום סכנתא, לפמשנ"ת לעיל סק"ב, וש"מ דע"י נכרי נמי איכא סכנתא, (מיהו יש יתרון ע"י גוי שיותר מהר ניזוק הכורתו בעצמו, אם המזל מתקם בו).

וי"ש לעי' מאחר דמרבין שבכל ענין אסור אפי' בגרמא, א"כ מ"ט כתיב לנדוח עליו גרזן, ואין לומר דילפינן מייתורא שהרי יותר מתפרש כלל ופרט לאסור רק במעשה, ולעיל ס"ק י"ג הובא מהמדרש דלנדוח עליו גרזן היינו לקוצצו ולא לשרש, וכן דרך החוטבים לחתוך בגרזן כדכתיב לחטוב עצים ונדחה ידו בגרזן.

מה שאסור למשוך הימנו אמת המים היינו מפני שהולכת מאליו, אבל אינו מחויב לטרוח להשקותו, אפי' כשהריוח מרובה על ההוצאה.

שבת קכ"ט א' שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא

טז. שבת קכ"ט א' שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא, פרש"י לא מצאו עצים מוכנים להיסק ביום הקזה וצוה ובקעו כסא של תדהר שהוא מעולה בדמים, רבה צלחו ליה שרשיפא [ספסל, רש"י ור"ח פי' הדרום לכסא], וא"ל אביי

בענין כל תשחית

בחטים, משא"כ במיני מתיקה שזו אכילה אחרת וכולם נהנים ממנה באותו ענין, מיהו ג"ז קשה דע"כ אוכל של חטים מפני שזה ערב יותר לחיכו, ולמה לא תספיק מטרה זו להתיר אכילתו, דלא גרע מהאוכל מיני מתיקה סתם, ואפשר דקמ"ל שצריך ליתן לבו גם כשאוכל את הפת דחשיב כל תשחית כשאפשר בפת אחר, ואמנם אם שוה לו ההנאה בשל חטים שרי, אבל אם אין לו חילוק כ"כ חייב לאכול את הפחות, וגמ' דחי דאפי' אם הוא אינו מרגיש חילוק כ"כ, אכתי יש תועלת לגוף טפי בשל חטים.

ומ"מ יש באכילתו קצת ב"ת, כיון שאחרים שאוכלין פת חטים משתמשין במעלת החטים יותר משעורים גם בעיקר האכילה, ובאכילתו של זה יש רק ריוח נעלם בכח הגוף ובהפרש מועט, והיינו דקמ"ל דב"ת דגופיה עדיף על ריוח שאפשר ליהנות מהחטים יותר, - י"ל בלשון אחר, שזה שאינו מרגיש חילוק בין חטים לשעורים יוסיף דמים למעלת חטים לבריאות הגוף פרוטה אחת, ואחרים יוסיפו עשר פרוטות לצורך תועלתם בחטים, ונמצא שבאכילתו מפסיד תשע פרוטות ממעלת החטים, ואפ"ה אמרו דב"ת דגופיה עדיף.

חולין ז' ב' עקרנא להו איכא צעב"ח כו'

יז. חולין ז' ב' עקרנא להו איכא צעב"ח קטילנא להו איכא כל תשחית, בפשוטו כשתעקר לא חזיא למידי, כדאמרינן ע"ז י"ג א' בהמה תעקר, ואמרו שם איזהו עיקור מעקר מנשר פרוטתה מן הארכובה ולמטה, שבהמה שפרוטתה עקורות אינה ראויה לדישה, ובלא"ה אין דשין בפרדות, ובמשה"ק רש"י מ"ט לא אמר מעיקרא ב"ת, ובודאי הוי כל תשחית כיון שמשחיתה מעיקר שימושה ולא מפני שימוש דישה שפרש"י, אע"פ

לסוסים ולרכש, ויוחנן חקוקאה בזמן רבי היה כדאמרינן פסחים י"ג א' דאתא לקמיה דרבי, ואם כן קשה אליבא דר"ח איך אפשר לומר שזו בשורה לסוסים ולחמורים, וכן תנן בסוטה י"ד א' שקרבנה מאכל בהמה, ובשבת נ"א ב' דנגרי דחמרא שערי, וי"ל בזה שאין דרך לעשות פת משעורים, וסתמן לבהמה, אבל בדאיכא פת שעורים הוא זול יותר מחטים.

ובספר יחוסי תנאים כתב דודאי אין כונתם כל תשחית גמור למילקי עליה דהא לאו השחתה היא, [ועמש"כ לעיל סק"ד הטעם בזה דכל שמשתמש כי אורחיה לא מיקרי השחתה בגלל שיש אחר], וסיים דדברי ר"ח ור"פ רק בעניים ולא בעשירים, והביא רא"י מהא דאר"ח גופיה בשמעתין דלא אכל ירקא בעתירותיה משום דאמר היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי, הרי שיכול לאכול ירק ואכל בשר ודגים, [מיהו לא דמי דדוקא בששניהם פת שייך לומר שתועלת השביעה יש בשניהם בשוה, אבל תועלת הבשר ותועלת הירקות ענינים שונים הם, ולא שייך לומר ע"ז כל תשחית], ואמרינן נמי דבי ר"ח הוו יהבי סמידא לכלבי מו"ק כ"ח א', [כ"כ שם, אבל לפנינו הגרסא ולא מתבעי, אבל בפ"י ר"ח שם ליתא], ובחולין ז' א' יהבו שערי לחמורו של רפב"י, מיהו לא נתפרשו הדברים מה החילוק בין עשירים לעניים, הרי דין כל תשחית אינו משתנה לפי עושרו של המשחית.

והנה בגמ' דחו הדברים משום ב"ת דגופיה, וא"כ מי שיכול למנוע עצמו מאכילת מיני מתיקה שאינם מועילים לבריאות הגוף, אטו נימא שאכילתן כל תשחית, ואטו נבראו תאנים ותמרים רק למי שאינו יכול בלעדם, וע"כ שלא אמרו אלא במי שאוכל פת, ותועלת האכילה הזו רק כדי לשבוע ולפי טבעו שוה לו בשעורים כמו

בענין כל תשחית

כה

תענית כ' ב' ושדי לה לנהרא, למה ליכא משום ב"ת

יט. תענית כ' ב' ושדי לה לנהרא, לכאורה השלכתן לנהר זה איסור ב"ת, [ומה שהוזכר במפרש שבנ"א מוצאין אותם זה דבר רחוק, ואין זה מציל מאיסור ב"ת], אלא דכיון שבלא"ה אין מה לעשות עם הירקות האלו, נמצא שאינו משחית כלום, ואין ענין להעלותן לגג שיתייבשו תחלה, כיון דאיסור ב"ת הוא איבוד הממון, ולענין זה גג ונהר שוין, מיהו אפשר שאם יתייבשו מעט יפסלו מאוכל אדם ויהיו ראויין רק לבהמה, ואפשר שג"ז אינו ראוי, להפסיד אוכל אדם כדי ליתנו לבהמה.

נקטנו בפשיטות שהשלכה לנהר הוי השחתה באופן שלא עתידים לבא לידי אדם, אע"פ שהירקות קיימים בעולם, דעיקר ב"ת הוא לבעוט בטובה שברא הקב"ה לטובת האדם, ואין חילוק אם משחיתם מבנ"א או משחיתם מן העולם, שקיומם בלא בנ"א לאו כלום הוא, והרי פשוט שירקות שאבודין בעומק הים מותר להשחית לגמרי, דעיקר שווי הוא לבנ"א, ויש שהעיר דאפ"ה לא חל ע"ז שם השחתה מדאוריתא, דסו"ס לא היתה כאן רמיסה בפועל, ואע"פ שעיקר ב"ת הוא בשווי הממון, מ"מ לא נפיק מפשיטה בשם השחתה, ובאמת מסתברא שהעוקר אילן מאכל במדבר במקום שאין בנ"א מגיעין לשם לוקה, דסו"ס יש כאן בריאה שמוציאה פירות ומשחיתין אותה, אבל אעפ"כ כיון שעיקר השחתה נקבע לפי ממון, הרי איבוד מבנ"א ג"כ השחתה, וכמו שהזכירו בפת חטין שאכילתה השחתה, אע"פ שנאכלה כדרכה, וכן עשיית איסור ב"ת בוריקה על המת קראוה השחתה במסכת שמחות, מיהו י"ל דשאני התם שנקברין עמו.

שבפשוטו לדישה ודאי לא חזיא, י"ל דרבי אמר תחלה עקרנא להו דלא קטלינן להו בכדי, וא"ל טעמא דצעב"ח שזה אמת גם בדליכא כל תשחית, ובמקום חשש נזק לא הוי ב"ת, ולכן הזכיר תחלה צעב"ח, וכשאמר קטילנא להו היינו ע"י סם שלא ירגישו צער, א"ל דכל תשחית מיהו איכא.

ובפשוטו החזיק אותם לרכיבה, כפרדותיו של דוד המלך, ולא חשש מהפרדות הלבנות, ורפכ"י סבר שהי' לו ליקח פרדות שאינם לבנות שאינם מסוכנות.

וי"ש לעי' כיון שאין מה לעשות עם הפרדות מ"ט חשיב הריגתן כל תשחית, וי"ל דלהשחית בע"ח מן העולם ג"כ חשיב ב"ת, דסו"ס יש תועלת בבריאיתן, וגם יתכן שיש מקום בעולם שיש בהם שימוש של היתר, ולכן חשיבא הריגתן כל תשחית.

שבת ס"ז ב' אמר מר זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא כו'

יח. שבת ס"ז ב' אמר מר זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום כל תשחית, הוזכר כאן בתר הא דנותנין מלח וטיט וחרסית, ואע"פ שהם מועילים שתמתין ותדליק, אינו חייב לעשות כן, אבל לכסות שרגא דמשחא אסור, שהשמן מתחמם וכלה מהר בלי תועלת, וכן נפט המגולה מתאדה מהר בלי תועלת, ולכן עובר משום כל תשחית דלא חשיב שמדליק באופן הנפסד, אלא ההפסד הוא שלא לצורך כלל, ולכן חמיר איסוריה טפי, שלא דקדקו לחשב בכל דבר כשאינו נותן טיט יחשב ב"ת, ורק כשנוהג שלא כדרך, או שעושה דבר מיותר לגמרי, שיש בזה הפסד בלי רווחים כלל.

בענין כל תשחית

שם וליתביה לעניים זמנין דסמכא דעתייהו כו' בלשון זימנין

שם וליתביה לעניים זמנין דסמכא דעתייהו ולא אתו למיזבן, לשון זימנין משמע רק במקרה ולא בקביעות, שלא חשש שהעניים לא יקנו וישתייר הרבה, ונמצא שהוא מפרנס את העניים בירקות כל ערב שבת, והרי אין לו כמות מרובה להוציא כ"כ כל ע"ש, אלא חשש שלפעמים יסמכו ע"ז, וגם משום חשש זה שרי למשדייה בנהרא, (והי' יכול להודיע שכל עני שקנה ירקות לשבת יקבל עוד שיהא לו בריוח, ואפשר שזה מעורר מדנים ולא ניחא ליה בזה, א"נ ירק מרובה גריר, כד"ר"ח שבת ק"מ ב').

שם קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה, מ"ט לא חשיב השלכתו לנהר ביזוי אוכלין, ובהא דאשכחן שמאכילין לבהמה אוכלי אדם

שם קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה, מבואר דהנהגה זו דחיא כל תשחית, דכיון שאין ראוי לעשות כן, ה"ז כירק שאין לו שימוש, ויש לעי' כיון שהענין משום ביזוי האוכלין מ"ט לא חשיב טפי ביזוי השלכתו לאיבוד ללא תועלת כלל, ואפשר שזה ביזוי שע"י מעשה, והשלכתו לנהר אינה ביזוי, ויתכן שהביזוי הוא לאדם שהוא וחמורו אוכלין באבוס אחד, כמו שאמר אדם הראשון פסחים קי"ח ב' רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד כיון שא"ל בזעת אפך תאכל לחם נתקרה דעתו.

ויש לעי' דמצינו בדוכתא טובא שמאכילין לבהמה אוכלי אדם, ואפשר שאם מתחלה נטעה לבהמה, או שמוכרין אותן לבהמה, או שנפגמו מעט אע"פ שראויין לאדם מותר, שעיקר הביזוי הוא כשמוותר האדם מן הבהמה אין, שלוקחין אוכל המיועד לאדם ומשליכין לבהמה, מיהו מהא

דהקשו בפשטות ולשדייה לבהמה וקאמר קסבר ר"ה, משמע דר"ה הוא דסבר הכי ולא קי"ל כותיה, ועי' מ"ב סי' קע"א ס"ק י"א מהמג"א שהביא דברי ר"ה, ועי"ש שהא"ר מסתפק אם הלכה כר"ה וכן במג"ג, שו"ר בחולין קי"ב א' גרסת הרשב"א וכת"י דשמואל שדי לכלביה, ור"ה יהיב לשמעיה והקשו בגמ' וליתביה לכלביה קסבר מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה, משמע שכן ראוי יותר שלא להמאס את שמעיה, רק משום כל תשחית נתנו לשמעיה שיאכלנו, ונראה מזה דאין הלכה כר"ה, ולשון הרשב"א בתוה"א קסבר מאכל אדם הוא ואין מאכילין אותו לבהמה, אבל נראה דגרסת כת"י עיקר.

שם ולא ליזבניה כלל כו'

שם ולא ליזבניה כלל נמצאת מכשילין לעתיד לבא, יש לעי' מעיקרא מאי סבר, הרי פשוט שכונתו לסייע לגינאי שלא יפסידו, וי"ל דבשלמא אם משתמש בירקות, הדבר מובן שיפסיד מעט דמים לסייע להן לבא, אבל השתא שמפסיד את כולן מאי כולי האי, ומשני שלא תהא מכשילין לעתיד לבא שלא יביאו הרבה ירק בע"ש, דבימות החול אם לא ימכר היום ימכר למחר, ואם נשאר לו היום לא יקצור הרבה למחר, אבל בע"ש מה שלא נמכר היום לא ימכר למחר ונפסד לגמרי.

ונראה שהי' קונה מהם הירקות בזול, כדי שלא יביאו הרבה מדאי בלי חשבון.

ברכות נ' ב' ת"ד יין עד שלא נתן לתוכו מים כו', הטעם שנוטלין לידים אע"פ שאין נוטלין לידים במי פירות

כ. **ברכות נ' ב' ת"ד יין עד שלא נתן לתוכו מים כו',** גרסת ל"א שברש"י מתיישבת וכ"ה בתוספתא וירושלמי, ואע"פ שאין נוטלין לידים במי פירות, מ"מ יתכן שנוטלין לידים ביין

בענין כל תשחית

כז

בטעם ההיתר ליטול ידיו ביין

וי"ש לעי' היכי שרי ליטול ידיו ביין הרי הוא עובר על כל תשחית, וכבר הקשו כן בירושלמי פ"ו ה"א א"ר אבא אין בו משום איבוד אוכלין, ולא משני מידי, ואפשר דטעמייהו דרבנן קאמר, [א"נ דמיירי בדא"א לאכול בענין אחר כיון שאין לו מים, וה"ק דמיירי כשאין בו איסור של איבוד אוכלין], ובמ"א בסי' קע"א הובא במ"ב סי' ק"ס סק"ס כתב דצורך האדם לא חשיב ביזוי אם עושה כן דרך כבוד, ומיירי כשצריך לאכול ואין לו אפשרות אחרת, ובכה"ג משום כל תשחית ליכא כיון שהיה משלם על מים יקרים כיון כדי ליטול ידיו, דהו"ל צורך האדם כמעולה בדמים כלפי היין, ואכתי משום ביזוי אוכלין איכא, ובזה ס"ל לר"א דעושה אדם כל צרכו באוכלין אפי' בפת.

מיהו אכתי צ"ב דהא אמרינן דשמואל לא שרי היכא דממאס, ומ"ט שרי הכא, ולומר דרחיצה אינה מיאוס זה דוחק, ואפשר דכל שמשתמש בכל היין לצרכו, הרי"ז כעושה זילוף ביין, ועיקר הביזוי כשאינו משתמש לכלות את כולו, דנמצא שהאוכל הנותר נשאר מבזוה, כמו הפוצע זיתים על בשרו, אבל כשמזלף את כל היין לצרכו, וה"ה כשנוטל ידיו ביין ולא נשאר כאן יין שנפגם, אין בזה חסרון דמימאס שלא נשאר אוכל המאוס.

שם אריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה כו'

שם אריב"ח מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה כו', יש לעי' א"כ למה נשנית משנה זו בפרקין גבי כוס של ברכה ולא בריש פ"ו בעיקר ברכת היין, ואפשר דלר"א צריך להיות מזוג מתחלת בהמ"ז, ולרבנן מזוג בברכת הארץ, דנהי דהוי רק

מזוג, כיון ששלשה חלקים מים כדמבואר שבת ע"ו ב' מקילינן שדינו כמים, אע"פ שהוא בדין יין לברכה, אבל כשאינו מזוג אינו שייך בנט"י כלל, דממעטינן מי פירות מבור מקוה מים חולין פ"ד א', ובידים ס"ב ס"ק י"ט כתבנו לפרש בנט"י שאינה של מצוה, דביטול היין במים מצינו דמהני רק במי מקוה או במי כיוור, אבל לא ברביעית, עי' זבחים כ"ב א', מ"מ בברייתא זו מיושב דמהני ביטול ברוב של היין במים אף ברביעית, ואפשר דבנט"י הקלו, שו"ר ד"ל בפשיטות כגון שיש בכוס רביעית מים ושליש רביעית יין, שברכתו בפה"ג ונוטלין מרביעית ממנו לידים.

שם וחכ"א כו' ואין נוטלין ממנו לידים, אם משום ביזוי אוכלין, או בהלכות נט"י

שם וחכ"א בין כך ובין כך מברכין עליו בפה"ג ואין נוטלין ממנו לידים, במזוג הטעם משום ביזוי אוכלין, והיינו דקאמרינן דשמואל כר"א, דאי טעמייהו דרבנן מהלכות נט"י, א"כ י"ל דשמואל אתי ככו"ע, ובביצה כ"א ב' משמע דקי"ל כשמואל, וכן בשבת נ' ב' מוקמינן דברי ר"ש אף אליבא דשמואל, ואם נימא דטעמייהו דרבנן משום הלכות נט"י היא, נוכל לדחוק דכמאן אזלא הא דשמואל הכונה מגליה לשמואל הא, אבל באמת אתיא ככו"ע, ור"ח כתב בשבת נ' ב' דלא קי"ל כשמואל ועי' תר"י ורשב"א בשמעתין.

שם עושה אדם כל צרכיו בפת

שם עושה אדם כל צרכיו בפת, לרבותא נקט דאפי' פת שנאמרו בה ארבעה דברים, מ"מ במידי דלא מימאס עושין בה צרכיו, מיהו אפשר שבהרייתא כרבנן ודלא כשמואל.

בענין כל תשחית

רובע רביעית יין, מ"מ יש בו יין כדי מזיגת הכוס, אבל לר"א אינו יין כלל.

שם אר"ז חזי לקורייטי

שם ורבנן למאי חזי, אר"ז חזי לקורייטי, פרש"י אלונתית ואנומלית, וצ"ע דאלונטית דאנומלין תניא שבת ק"מ א' שיש בה יין ודבש ופלפלין, ואלונטית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון, וכיון דלא חזי כמות שהוא, לא מהני לחשבו אשתני לעילויא דהא כל יין חזי למזיגה, ואפ"ה אמרינן למאי חזי, ש"מ דבעינן חזי כמות שהוא, ולכאורה יש לפרש דחזי לשתיית יין חריף, ששותה מזה מעט להתחמם וכיו"ב, והיינו דחזי לשתייה כשהוא חי, ובע"ז י"ד ב' אמר אביי דבבבל לא ידעינן מהו קורייטי, וצ"ע דמשמע דר"ז קאמר לה כדבר ידוע, ואם הכונה בשמעתין לקורייטי דאמרינן בע"ז, לא הרווחנו כלום, דכיון דלא חזי לשתייה בפ"ע, אכתי קשה מ"ט נקרא יין, ואפשר שרובו יין ושתי ליה ע"י קורייטי כמו ששותין שמן ע"י אניגרון, ול"ד למזוג שמחליש כח היין, והני מתבלין ומחזקין אותו, ובזה יש ליישב גם פרש"י.

שם ת"ר ארבעה דברים נאמרו בפת

כא. **שם** ת"ר ארבעה דברים נאמרו בפת, בפשוטו כל הדברים נאמרו בפת דוקא, אלא שיש לדון האם מפני חשיבותו של הפת, או מפני שסתמא פת מתקלקל טפי משאר אוכלין, ולענין זריקה מבואר בגמ' שזה דין מיוחד בפת מפני כבודו, ולכן אפי' בדלא מימאס אסור.

ובפשוטו ה"י נראה דכל הני דוקא בפת איתמר, שהחמירו בפת לחוש שמא ישפך וימאס, ובשאר אוכלין נהי דאסור להמאסין, אבל לא החמירו לחוש שמא יארע שישפך, ולפ"ז בשר חי ע"ג הפת מיירי בחתיכה יבישה דסתמא אינה מפרישה לחות, דלאו בשופטני עסקינן שמקלקל

פתו במוהל היוצא מן הבשר, ואפ"ה החמירו שמא יוציא מוהל, נאבל במבושל אין הפת נפסד כ"כ, ובצלי ליכא חשש מוהל משנתייבש, וע"י חולין קי"ב א' וצ"ע למה הניחו הפת תחת הצלין, וכן בכוס מלא ובקערה פירשו הטעם שמא תשפך הקערה על הפת, ותרי"י כתבו בשם ה"ר יונה דלשמואל סומכין הקערה בפת, מפני שאפי' ישפך לא נמאס כ"כ, והדברים צ"ת, דדרגת המאיסות אינה ענין לדשמואל, כמו שלא חילקו איזה משקה יש בכוס, ואם לשמואל מרק אינו ממאס את הפת, אף לרבנן כן, ואם בקערה יש רק פירות י"ל דלרבנן ג"כ מותר לסמוך את הקערה בפת, ולא נחלקו אלא בנט"י ביין.

אבל בשו"ע סי' קע"א ס"א נראה דכל הארבעה דברים שנאמרו בפת משום דמימאס ה"ה בכל האוכלין, וכ"כ במ"ב סק"ג שדברי השו"ע קאי גם על שאר אוכלין, ורק בזריקת אוכלין בדלא מימאס חמיר פת משאר אוכלין, ולפ"ז מה שהוזכר פת זה רק בגלל הדבר הרביעי, ושלשה דברים הראשונים הם אורחא דמילתא שפת נמאסת בהם, אבל לדינא כל האוכלין שוין לחוש בדמימאס, והדברים מסתברים שלחדש חומרא במצב של ספק בפת מפני חשיבותה, זו סברא מחודשת, ולכן הפשטות שכולן שוין בזה.

שם שקל מר זוטרא דסתנא כו' בדין מונח בכלי או בשקית ניילון

שם שקל מר זוטרא דסתנא פתק לקמיה דרב אשי, גירסת שקל רימונא מיושבת יותר, ובאמת רמון אינו נפגם כלל מהזריקה, אבל תמרים לפעמים נמעכים בזריקתן, ולכן מיושב שלא זרק מנה מהתמרים והרמונים דאייתו קמיהו, דזהו לשון דסתנא, אלא זרק רק רימונא, ועמהרש"א, ולמדנו שאף בזריקה מועטת כזו אסור, דהא כרכי

בענין כל תשחית

מדרבנן, או שהאיסור מדאוריתא אלא שאין לוקין, ודעת ש"פ שלוקין על השחתת כל דבר, ערמב"ם בסה"מ וכ"נ דעת הרמב"ן שם וכן מובא מרבניו יונה בשע"ת והסמ"ג והסמ"ק ויראים ויחוסים תנאים ורי"ו ועוד, וכן מפורש בגמ' ב"ק צ"א ב', וכן עיקר שהרי מעולה בדמים מכריע איסור אילן מאכל, ש"מ שעיקר האיסור השחתת כל דבר שבעולם.

דיני השחתת אילן מאכל

א. העוקר אילן מאכל לוקה, ויש גם סכנה בדבר, וה"ה אם קצצו ולא עקר השרשים, [עי' ס"ק י"ג שלש דרגות בזה], אבל אם השאיר ממנו טפח באופן שראוי לחזור ולצמוח, וכן בכל אילן כפי שיעורו ב"ב פ' ב', אינו בכלל משחית אילן מאכל, אבל אם אין זה לתועלת האילן, הרי הוא מפסיד כמות הפירות לשנה הבאה, ויש בזה משום כל תשחית כל דבר, חוץ מדקל שאין הפירות גדלין ע"ג הענפים.

ב. העוקר נטיעה קטנה שעדיין אינה עושה פירות לוקה, ואפי' בתוך שנות ערלה, ועי' סק"ז, ויש עצה להעביר הנטיעה עם עפרה למקום אחר, מיהו אם יהא הפסד בהעברה זו יש לדון משום כל תשחית.

ג. איילן שהזקין ואינו עושה אלא מעט פירות אינו בדין אילן מאכל, ושיעור מעט תלוי בכל אילן לפי חשיבותו, דבדקלים השיעור שאילן עושה קב, ובזיתים רובע הקב, וי"א ששיעור זה חוץ מן ההוצאה, לטיפול בעץ, עסק"א.

ד. אסור לגרום שימות האילן, כגון שאמת המים עוברת תחתיו, והוא מעבירה למקום אחר ועי"ז יתייבש האילן, אבל אינו חייב לטפל כדי להציל את האילן.

בהדי הדדי ואייתו לקמייהו, אלא שזרקו במקום להניחו, ומסתברא דבמונח בכלי מותר לזורקו, אבל שקית ניילון לא חשיבא ככלי לענין זה, עי' שבת ה' ב' אגוז בכלי וכלי צף ע"ג המים בתר אגוז אזלינן והא ניית, וזה לא שייך בשקית ניילון.

שבת נ' א' קסבר משום הפסד אוכלין, אם ההפסד גם בחלק השמן שיוצא

כב. שבת נ' א' קסבר משום הפסד אוכלין, פי' הפסד הזיתים הנשארים שנמאסין ע"י הפציעה והסחיטה, אבל חלק השמן שיוצא ומשתמש בו על גופו אין בזה משום הפסד אוכלין, כדין סיכת שמן שעל גוף האדם, ובתו"י משמע שאין זו סיכה רק פעולת נקיות, וכ"כ הרי"ף למימשי ביה ידיה וכ"כ הרשב"א בשם רה"ג, ובזה אפשר לדרבנן דר"א ברכות נ' ב' כי היכי דאסרי ליטול ידיו ביין, אסרי נמי ליטול ידיו בשמן, ולשמואל שרי דשימוש בכולו לא מיקרי מימאס, וכמש"כ סק"כ.

דינים שנתבארו

כג. באיסור כל תשחית, יש שני דינים א' השחתת אילן מאכל, ב' השחתת כל דבר, ויש חומר בהשחתת אילן טפי מכל דבר, כששניהם שוין, וגם יש סכנה בעקירתו, - בתורה כתוב לא תשחית ולא תכרות, ונחלקו אם זה שני לאוין, ואיכא נמי איסור עשה דכתיב כי ממנו תאכל וילפינן לאו הבא מכלל עשה לאיסור השחתה, אבל לא מצאנו שחילקו לומר שהלאו דלא תשחית שייך בכל דבר ולא תכרות שייך רק באילן, וכן העשה, ובמדרש תנאים נראה שיש ג' דרגות כיסוח קציצה עקירה, אבל לא מצאנו ד"ז בגמ' ובפוסקים. - הרמב"ם כתב שלוקין רק על השחתת אילן, ונחלקו בדעתו אם שאר דברים

בענין כל תשחית

להגיע לפירותיו, מסתברא שמותר לקוצצו לצורך קורותיו, דהו"ל כמעולה בדמים לגבי ידידה.

דיני כל תשחית בכל דבר

א. המשחית כל דבר ששוה פרוטה שלא לצורך לוקה, ועי' לעיל בזה, ומסתברא דשלא לצורך כלל גם פחות משו"פ אסור כדין חצי שיעור, אלא שאין מחייבין את האדם לדקדק כ"כ, ולשון החינוך שהחסידיים ואנשי מעשה לא יאבדו אפי' גרגר של חרדל בעולם, עי"ש, (ואין זה ענין לפירורים פחות מכזית שהנודן משום ביזוי אוכלין, והם אינם שוים כלום שהולכים לאיבוד מפני שלא נעים לאוכלן).

ב. אפי' במקום שכוונתו לצורך, כגון שקורע על המת יותר מדאי, או שמשליך בגדים וכלים על המת, ועי"ז נאסרין בהנאה, אע"פ שכוונתו לכבוד המת, כיון שלדעת תורה זה מיותר, הר"ז לוקה.

ג. המושבר כלים בחמתו אע"פ שזה מרגיע אותו הר"ז לוקה, שהרגעה זו רק מחזקת את היצה"ר, - מותר לקנות כלים שקצת שבורים שדמיהם מועטין, ולתת לילדים לשבור אותם, שזה מועיל להתפתחותם, ומצינו עוד אופנים שהתירו הפסד מועט לצורך כל דהו, כגון למירמי אימתא וכיו"ב. - הרושם בדיו על דף טוב סתם קוים שלא לצורך ומשחיתו, אע"פ שאין כונתו להשחית, אלא להעסיק את עצמו, וכן המשבר כלי פלסטיק חד פעמי אע"פ שעוזר לו ההתעסקות בידיים בשעה שמדבר, הר"ז עובר בכל תשחית.

ד. לא ישפוך אדם מי בורו, אם יש אחרים שצריכין למים, אע"פ שלעצמו אין זה בגדר כל תשחית, חייב ליתנם לאחרים, - אם יש סיבה שלא ליתנם לאחרים מותר לשפכן,

ה. איילן מאכל שגורם נזק לשכנים אפי' משהו שלא כדין חייב לעקרו, ואם מזיק לעצמו אם ההפסד שנגרם על ידו הוא יותר מדמי האילן, מותר לעקרו.

ו. איילן מאכל שצריך לעציו לצורך חשוב כגון לבנות מצור, ואין שם אילן סרק מותר לקוצצו, אבל אם יש אילן סרק חייב לקצוץ הסרק, ואם קצץ המאכל לוקה.

ז. אב"א אם האילן סרק שוה יותר מהמאכל, דהיינו שעדיף לו להשאיר את הסרק מחובר לקרקע וירויח מקורותיו יותר ממה שמרויח מפירות האילן מאכל, מותר לקצוץ את המאכל, ובפשוטו חייב לקצוץ המאכל, ומ"מ אם קצץ הסרק המעולה בדמים פטור, דסו"ס אין זו השחתה שהרי הוא מיועד לעצים, וה"ה בשני אילני סרק אם קצץ את המעולה בדמים אינו לוקה.

ח. אם צריך למקומו של האילן לצורך חשוב יותר מן האילן, כגון שעוקר דקל כדי לנטוע גפן, או שצריך לבנות כאן והאילן מפריע לו, מותר לעקרו.

ט. אם דמי העצים של האילן מאכל שוים יותר מלהשאירו לפירותיו, כגון שהיום עצים ביוקר, וכשיתייבש האילן יפסיד יותר ממה שירויח מהפירות, או שהעצים ג"כ יתקלקלו במשך הזמן, מותר לקצוץ האילן ולהשתמש בקורותיו, דהפסד הדמים עיקר.

י. במקום ספק אם מותר לעקור, יש להחמיר מחשש סכנה, אף אם מן הדין הספק לקולא, ולא מהני לעקור ע"י נכרי.

יא. איסור השחתה יש גם בשל הפקר, אבל אם מצא עץ במקום הפקר שאינו עתיד

בענין כל תשחית

לא

מדגן, ומיירי באופן שאין לו יתרון במה ישבע, אבל האוכל בשר לא מיקרי משחית כלל, וכן האוכל מיני מתיקה שפיר השתמש בהם למטרתם, וכן האוכל ירק לגרור תאות האכילה כדי שיאכל פת מרובה.

יא. איתא בגמ' שהאוכל פת חטים בשעה שיכול לאכול פת שעורים עובר בבל תשחית, וכן השותה יין בשעה שיכול לשתות שכר, מיהו סיימו ע"ז שאין הלכה כן, כיון שפת חטים ויין בריאים לגוף יותר, ולפ"ז אם משכח"ל כה"ג באופן שאין חילוק בבריאות ביניהם צריך לאכול את הזול, מיהו צ"ע גדר הדברים שבדרך כלל היקר יותר טעמו חביב יותר, וכן ככר שלם נעים יותר מפתיתים, ולא אשכחן שצריך לחזר אחר פתיתים, וכן חתיכה שלימה של בשר או מפוררת, מ"מ צריך לשים לב להלכה זו, במקום שאין חילוק אצלו.

יב. העובר על ב"ת בשוגג הר"ז ככל עבירה בשוגג, כגון שסבר על האילן שאינו מוציא פירות, וכיו"ב, אבל מי שלא נזהר ונפל כוסו מידו ונשבר, הר"ז חסר בעיקר הלאו כיון שלא נתכוין להשחית כלל, ומ"מ יש ללמוד מן הלאו הזה שחובת האדם להזהר מלהשחית, ולא לזלזל ולבעוט בטובה שברא הקב"ה עבורו.

יג. אין להשליך מאכל הראוי לאכילה, וראוי להשתמש בו קודם שיפסד, אבל אוכל שהתקלקל קצת אין מצוה לאכלו, כי אכילה שמזיקה למעים אפי' מעט אין לה מעלת אכילה שמונעת הפסד, וכמו שאמר מרן זלה"ה שאכילה כזו היא ג"כ חשובה השלכה לאיבוד, ובלא"ה פטור משום דב"ת דגופא עדיף ליה.

יד. הרוצה להחליף ציציותיו לשלמים ונאים יותר, כתב במ"ב סט"ו סק"ג שאם

כמו שהשליך ר"ה ירקות לים, ולא נתנן לעניים ולבהמה, עי' ס"ק י"ט.

ה. המדליק נר בשמן ומכסה את הכלי ועי"ז מתחמם השמן ונשרף במהירות, או שמדליק נר בנפט ומגלה את הכלי ועי"ז מתאדה הנפט ונשרף במהירות, עובר בבל תשחית, שהרי אין לו שום הנאה מהחלק הנפסד, וכן אין להשאיר נר דולק שלא לצורך כגון תאורה ביום במקום שיש אור יפה.

ו. העושה מדורה מכלי עץ כגון כסא ושלחן עובר בבל תשחית, שהרי יכול להסיק בעצים בעלמא, אבל אם מסיק בעצים ויכול להסיק בזמורות ששונים פחות, אינו לוקה כיון שהשימוש בעצים אינה השחתה, ואע"פ שעובר על רצון התורה כשמשתמש ביקרים כשיש לו פחותים, מ"מ לא מיקריא השחתה כיון שנשתמש בהם כדרכם, וסיבת האיסור בדבר חיצוני שיש להשיג בזול יותר, ולא בעצם השימוש.

ז. אם אין לו עצים לבשל לצורך יו"ט מותר להסיק בכלים, כדתניא בגמ' מסיקין בכלים, וכתב במ"ב סי' תק"א ס"ק כ"ח דמיירי באין לו עצים אחרים.

ח. וכן אם הקיז דם וצריך מדורה להתחמם בה, א"צ להתעכב עד שימצא עצים, כי חשש הפסד הגוף קודם, ומותר להסיק בכלים.

ט. המאכיל לבהמתו שעורים קלופים שדמיהם יקרים, עובר בבל תשחית, שהרי יכול להאכילה שעורים בקליפתן, ואין חילוק לבהמה בזה.

י. האוכל בשר ודגים במקום ירקות אינו עובר בב"ת, אפי' למ"ד דפת חטים במקום פת שעורים עובר בב"ת, דהתם כונתו לשבוע

בענין כל תשחית

אבל לא נתחייב לשמור חפצי העולם, ואם משאיר את הנר דולק לחנם, ומשאיר חפציו להתקלקל בגשמים, אינו בכלל הלאו דאוריתא כיון שאינו עוסק בהשחתה, ולא חשיב שעובר על הלאו בשוא"ת, שעיקר הלאו במעשה ההשחתה בלבד, ועפ"ז אם זרק ירק לנהר כיון שלא השחית הירק עצמו אלא הרחיקו מבנ"א אין זה כל תשחית, ומ"ש תו' קדושין ל"ב א' שהזורק מנה לים עבר משום ב"ת, היינו בעכורין שכנסחת חשיב, [חילוק זה אינו ברור], ולפ"ז יש חומרא דאכולין שאינן עומדין לאכילה מפני שאין מי שיאכלם כההיא דר"ה, ג"כ אין להשחיתם בידים, וזה יתכן כיון שיש צד רחוק שכן יאכלום, אבל אוכל שצף ע"פ הנהר מסתברא שאין איסור להשחיתו, כיון שהוא כבר כאבוד, וא"כ כשזורק תחילה לנהר, ואח"כ מאבדו פטור, שעשה האיסור בשני מעשים, אבל לפמשנ"ת נשלם האיסור בזריקה לנהר, וכן אם משתמש באילן סרק המעולה בדמים במקום הפחות, כיון שמשתמש כדרך בנ"א אין זה השחתה, וזה צ"ע מפת חטים, [ואמנם גם בפת חטים אינו לוקה, אבל הטעם משום שהאיסור אינו בשימוש עצמו אלא בזה שיש פת שעורים ואילן אחר, וזה לא חשיב מעשה איסור ללקות עליו, אבל מ"מ חשיב טפי עיקר האיסור], וכן אילן המזיק מותר להשחיתו אף אם נזקו מועט, שעקירתו הפסד יותר מנזקו, דמ"מ אין זה מעשה השחתה, [ובריא"ז כתב כמש"כ דדוקא כשהנזק יותר מותר], וכל תשחית בשוגג אינו בכלל האיסור, וכל שנוהג כדרך העולם אע"פ שמפסיד מן הבריאה אינו בכלל האיסור, דסו"ס אין זו פעולת השחתה.

וב"ל זה נוגע למש"כ בכמה דינים, ואמנם נראה כצד הראשון, אבל יש לדון בדבר, ולשני הצדדים בודאי דעת תורה שראוי לשמור על טוב

החוטאים הישנים ראויין להנתן בבגד אחר אסור לנתקן משום כל תשחית, ובשם הח"א כתב דהיכא דקשה בעיניו הטירחא להתירן מותר לנתקן ואין בזה משום ב"ת כיון שאינו עושה דרך השחתה, ולא נתפרשו הדברים שאם באמת החוטאים השלמים ינתנו בטלית אחרת מ"ט פטור בגלל טרחתו, מיהו לפעמים זמן מלאכתו להתיר החוטין אם נשער המחיר כפועל הרי זה שוה יותר מריוח החוטין, והו"ל כמעולה בדמים, ובזמנינו שבדרך כלל אין מחזירין הישנים לבגד אחר, שרי לנתקן, כיון שגם בשלימותן יניחם בגניזה וכיו"ב.

טו. מצינו ב"מ כ"א א' שקב בארבע אמות אפקורי מפקר להו, וש"מ שאינו חייב לטרוח לאסוף החטים, ואין בזה משום ב"ת בשב ואל תעשה, דטירחת האדם ג"כ כמעולה בדמים חשיבא, ויש ללמוד מזה לעוד אופנים שא"צ לטרוח להציל ממונו, ומצינו ב"ק נ"ה ב' נפרצה בלילה שלא חייבוהו לטרוח ולחזר אחריה באפלה, כ"כ תו' בתירוך בתרא, וכ"ה בשו"ע סי' שצ"ו ס"ב.

וכן פירורין שיש בהם כזית נהי שאין דורכין עליהם, אבל לא משמע שמחייבין אותו לאכלן, שאין לחייבו לאכול דבר פגום.

שוב הערני ב"א ה"ר שלמה נ"י דביסוד איסור ב"ת נקטנו שכונת התורה שלא לאבד את טובת הקב"ה מבנ"א, וכמבואר בלשון החינוך שראוי להציל דבר שלא ישחת, וכן האוכל פת חטים במקום שעורים, מפסיד ערך מן העולם אע"פ שעוסק באכילה, וכן גרמא לסלק אמת המים ג"כ כהשחתה, וה"ה שני אילני סרק אם משתמש במעולה בדמים.

אב"ל יש מקום לפרש שאיסור התורה הוא רק מעשה ההשחתה, שמזלזל במעשה חיובי,

בשביעית אפי' מעולה בדמים, ועוד דקניבת ירק אמרו בירושלמי דמסקין ליה לאיגרא ואסור לאבדו בידים, ובחולין מותר, כיון שאינו עומד לאכילה כירקא דרב הונא, ובלא"ה ל"ק למה אמרו האמת שאסור להפסיד אף מדין תרומה.

מאי ס"ד דעריפה קודמת לפדיה הרי איכא משום ב"ת

מצות פדיה קודמת למצות עריפה, בפשוטו ודאי יש גם כל תשחית בעריפה, והפסד כהן, אלא די"ל דס"ד שאם מקיים ענין הזכר ליציאת מצרים בעריפה לא חשיב ב"ת כ"כ, ובפרט כשאין מזומן לו כרגע שה או שויו, ורוצה לקיים המצוה, מיהו א"צ לזה דאח"כ דקמ"ל עיקר האיסור לדעת רצון התורה, ולעבור עליו גם בעשה.

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו, בטעם ההיתר

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואיעציבו ברכות ל"א א', משה"ק שהיה די לו בפחות מזה, י"ל שהתועלת הגדולה לדורות היא מהרושם הגדול, ועוד שאין מזומן לו לרגע לחפש חפצים אחרים והשעה עוברת, ויתכן שמלבד וגילו ברעדה היה בזה גם חסרון של אז ימלא שחוק פינו, וכיון דמשום חורבן ביהמ"ק עשה כן, ולכן כשמוסיף בהפסד יותר יש בזה כבוד המקדש.

הנוטע ערב שביעית יעקור, למה לא חששו משום ב"ת

הנוטע ערב שביעית יעקור, אף דאיכא משום כל תשחית וכל מצות חכמים כן, וכל איסורין דרבנן מאבדין אותן כגון בשר עוף שנתבשל בחלב, וחמץ מחמש שעות ומעלה, ועוד דכיון שאוסרים להשתמש ממילא יעקור, מיהו בענין איסור הפירות יש מחלוקת הראשונים.

הבריאה ולא להשחיתה, שגם לצד שרק להשחית ממש אסור, הטעם אחד הוא שאין לבעוט בטוב שברא הקב"ה עבור האדם, אלא הנדון כמה חייבה תורה להזהר בזה, שחיוב זהירות גדולה מגבילה את האדם, וג"ז בכלל טובת האדם שהבריאה משועבדת לו, שלא לחייבו להזהר הרבה בכל אורחותיו, וזהו הצד השני שהקילה עליו תורה בזה, וגם לצד הראשון בלי מעשה קיל איסורו.

- מכתב -

- התשובות לפי סדר השאלות שבאו במכתב -

היתר שפיכת מי בורו כשאין אחרים צריכין להם

כד. בענין לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם, כתבנו דמיירי בצריך לבורו יותר מלמים, וכיו"ב, באופן שלדידה אינו כל תשחית, מ"מ צריך להמתין ולא לשפך עד שיודיע לאחרים הצריכין להם, ורבנו ירוחם כתב במישרים סוף נתיב ל"א, וזה לשונו השופך מי בורו ואחרים צריכין להם אסור, כך פשוט ביבמות מ"ד א', מסתברא דאי בעי למשפכינהו מעכבין עליו ויהבינן להו, [פי' לאחרים שצריכין להם], ובתר הכי משמתינן ליה משום כל תשחית, ואי אתרו ביה למלקות מלקין ליה עכ"ל, וכ"כ רבינו יונה ש"ג אות פ"ב והסמ"ג לאוין רכ"ט ד"ז באיסור כל תשחית.

באיזה אופן איצטריך איסור הפסד בתרומה ושביעית

איסור הפסד בתרומה ושביעית איצטריך במקום שהשני מעולה בדמים, דאפ"ה אסור להפסיד פירות שביעית, וכ"כ הגר"א בסוף ד' דשביעית דלענין דיקלא דטעין קבא אסור

בענין כל תשחית

[אם אין כונתו להשתמש בהם לתועלת מים רתוחים], וכן אסור לחתוך ניר כסף הרבה יותר מן הצריך לו, ואסור לתלוש ארבעה דפי ניר כשצריך לשנים, אבל בשיעור אומד שדרך בנ"א ליטול שלא במדה אין לאסור, שלא חייבו את האדם להתעסק במדידה, והרבה פעמים טועה ומפסיד, ולכן התירו באומד בריוח, אבל לקחת כפול בגלל שמתעצלים לשים לב, אין לזה היתר.

אם יש ענין לאכול אוכל טוב כדי שלא להשליכו

עובדא דמרן זללה"ה היתה באוכל שהתקלקל קצת, ואינו חפץ באכילתו בגלל שהוא פגום, אלא שרוצה להתחסד ולאכלו כדי למנוע השלכתו, וע"ז אמר שלאכול מאכל כזה אין לזה מעלת אכילה, דכיון שאין זה טוב למעיו, הרי גם אכילה זו כהשלכה חשיבא, אבל לאכול אוכל טוב כדי שלא להשליכו, דבר ראוי הוא, ובערב פסח ששורפין בידיים זכורני שהיה אאמו"ר זללה"ה משתדל שיאכלו מעט יותר אע"פ שכבר שבעו כולם, וכן בשאר ימות השנה היו רגילין להזכיר שראוי לאכול כדי למנוע כל תשחית, והיינו באופן שלא יפריע לו ריבוי האכילה, שהרי אמרו מלא כריסא זני ברישא, פי' חלאים רעים, ועי' גיטין ע' א' שלא ימלא כריסו, וכך מתפרש בפסחים נ"ז ב' דיוחנן בן נרבאי היה טורח לאכול יותר מן הראוי לו, כדי שלא ישאר נותר במקדש.

ענין האיסור להאכיל מאכל אדם לבהמה

איסור להאכיל מאכל אדם לבהמה הוא מפני הכבוד, כמו אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים.

ההיתר להאכיל בהמה דמי שעורים בזול במקום עמיר

מה שמאכילין בהמה דמי שעורים בזול במקום עמיר ב"ק כ' א', היינו מפני ששעורים בריאים לה יותר, כדאמר שבת נ"א ב'.

ענין אכילת פת שעורים במקום חטים

ענין אכילת פת שעורים במקום חטים הוא ענין מיוחד, דהא ר"ח גופיה אכל בשרא וכוורי במקום ירקא, ונתבאר בפנים.

ענין שוגג בב"ת

היתר שוגג אינו ברור, שהמשחית זוגיתא חיוורתא בשוגג מוכן שלא יפה עשה, והנדרן עד כמה חייבו להתנהג בזהירות גדולה, במצב שכל אדם מוכן לשלם שיעור כמה פרוטות, כדי להיות משוחרר מעול הזהירות הזו, שזה נותן מנוחת הנפש.

בדין מילוי קומקום לכוס חמין יותר מכפי הצורך

הממלא קומקום לכוס חמין, אסור לו למלאות הרבה יותר מדאי, ולהרתיח מים לחנם,

בענין כל תשחית

בענין כל תשחית